

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Možné způsoby výchovy dětí pro homosexuální páry v
České republice**

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, z nichž jsem pro svou práci čerpala jsem uvedla v poznámkách pod čarou a v seznamu použitých pramenů a literatury.“

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé diplomové práce **JUDr. Ing. Radce Zahradníkové Ph.D. LL.M.**, za cenné rady a odborné vedení a také chci poděkovat své rodině za velkou podporu.

Seznam použitých zkratk

ABGB	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Všeobecný občanský zákoník,
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
ESLD	Evropský soud pro lidská práva
HFEA	The Human Fertilisation and Embryology Act
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SOHO	Sdružení organizací homosexuálních občanů
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Ústava	zákon č. 1/1993 Sb.
ZOM	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu, příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZOS	zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení
ZRegPar	zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Právní úprava a její historický vývoj.....	3
2.1. Právní úprava registrovaného partnerství.....	3
2.1.1. První pokusy o právní úpravu.....	3
2.1.2. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.....	4
2.1.3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	5
2.2. Právní úprava osvojení.....	5
2.2.1. Všeobecný občanský zákoník.....	6
2.2.2. Zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení.....	6
2.2.3. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.....	6
2.2.4. Zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení.....	7
2.2.5. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.....	7
2.2.6. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	8
2.3. Právní úprava pěstounské péče.....	9
2.3.1. Zákon č. 946/1811 Sb., o právu rodinném.....	9
2.3.2. Zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských.....	10
2.3.3. Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálněprávní ochraně mládeže.....	10
2.3.4. Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči.....	11
2.4. Právní úprava náhradního mateřství a asistované reprodukce.....	12
2.4.1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.....	12
2.4.2. Speciální zákonná úprava.....	13
3. Pojem registrované partnerství.....	14
3.1. Okolnosti vylučující vstup do registrovaného partnerství.....	14
3.2. Vznik registrovaného partnerství.....	15
3.2.1. Řízení před uzavřením registrovaného partnerství.....	15
3.2.2. Samotný vznik registrovaného partnerství.....	16
3.2.3. Společné příjmení partnerů.....	16
3.3. Práva a povinnosti partnerů.....	17
3.3.1. Vyživovací povinnost partnerů.....	17
3.3.2. Práva a povinnosti v majetkových záležitostech.....	18
3.3.3. Dědické právo.....	18
3.3.4. Práva v oblasti trestního řízení.....	19
3.4. Zánik a zrušení partnerství.....	19
3.5. Neexistence partnerství.....	20

3.6.	Neplatnost partnerství.....	20
3.7.	Řízení o neplatnosti partnerství; řízení o určení, zda tu partnerství je či není.....	21
4.	Pojem homosexualita	22
4.1.	Pojem homosexualita	22
4.2.	Homoparentální rodina.....	23
4.3.	Práva a povinnosti sociálního rodiče.....	23
4.3.1.	Výchova dítěte a péče o něj.....	24
4.3.2.	Právo na udržování osobního kontaktu s dítětem.....	25
4.3.3.	Zastoupení dítěte	25
4.3.4.	Závěr.....	26
4.4.	Nejlepší zájem dítěte	26
5.	Možnosti homosexuálních párů pro výchovu dětí v ČR	28
5.1.	Osvojení.....	28
5.1.1.	Podmínky osvojení na straně dítěte.....	28
5.1.2.	Právní následky osvojení.....	29
5.2.	Svěření dítěte do péče jiné osoby	30
5.2.1.	Podmínky svěření do péče.....	31
5.3.	Pěstounská péče.....	31
5.3.1.	Podmínky, které musí pěstoun splňovat.....	32
5.3.2.	Zánik pěstounské péče.....	32
5.3.3.	Pěstounská péče na přechodnou dobu	32
5.3.4.	Procesní úprava pěstounské péče	33
5.3.5.	Pěstounská péče ve vztahu k registrovaným partnerům	34
5.4.	Výchova biologického dítěte jednoho z partnerů.....	34
5.5.	Náhradní mateřství	35
5.5.1.	Zásadní rozsudky Ústavního soudu.....	35
6.	Porovnání se zahraničními státy.....	37
6.1.	Registrované partnerství.....	37
6.2.	Osvojení.....	39
6.2.1.	Dánsko.....	39
6.2.2.	Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	40
6.2.3.	Španělsko.....	40
6.2.4.	Spojené státy Americké.....	41
6.3.	Náhradní mateřství	41
6.3.1.	Ukrajina.....	41
6.3.2.	Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	42
6.3.3.	Francie.....	43

6.3.4. Spojené státy Americké.....	44
7. Průzkum názoru společnosti.....	46
7.1. Anketa Zlínského deníku.....	46
7.2. Výzkum agentury MEDIAN	46
7.3. Výzkum CVVM	48
7.4. Vlastní průzkum názoru veřejnosti.....	49
7.5. Zhodnocení výzkumu	53
8. Závěr.....	55
Příloha	58
Seznam použitých pramenů a literatury.....	58

1. Úvod

V současné době je homosexualita většinou společností považována za běžný, přirozený a nezměnitelný jev. Žijeme v době, kdy většina států prosazuje demokracii. Státy zakazují diskriminaci z důvodu sexuální orientace, dovolují stejnopohlavním párům uzavírat manželství nebo jiné obdoby tohoto svazku. Některé země jsou natolik pokrokové, že těmto párům umožňují osvojení dětí.

V České republice je čtrnáct let účinný zákon o registrovaném partnerství. Nepochybným cílem přijetí tohoto zákona bylo zakotvit možnost pro dvě osoby stejného pohlaví zlegalizovat svůj vztah. Proto vznikl institut registrovaného partnerství, který je v určitých oblastech velmi podobný manželskému svazku. Za dobu své účinnosti byl tento zákon již čtrnáctkrát novelizován, i přesto ale neposkytuje registrovaným partnerům dostatečná práva pro plnohodnotný rodinný život. Právní úprava stále obsahuje rozdíly mezi registrovanými partnery a manžely. Zejména v oblasti rodinného života a výchovy dětí má institut manželství významná privilegia oproti registrovanému partnerství. Tyto rozdíly jsou v dnešní době častým tématem diskuzí a část společnosti si žádá změnu platné právní úpravy.

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila možnosti homosexuálních párů pro výchovu dětí v České republice. Toto téma jsem si vybrala zejména proto, že jsem chtěla zmapovat rozdíly, které mají tyto páry oproti heterosexuálním párům. V dnešní době je téma registrovaných partnerů a jejich práv velmi diskutované v souvislosti s navrhovanou novelou, která chce zmírnit rozdíly mezi registrovanými partnery a manžely. Tato novela je ve sněmovně již skoro dva roky a stále o ní nebylo rozhodnuto i přes to, že na změny v právní úpravě čeká nespočet homosexuálních párů.

Hlavním cílem mé diplomové práce bude zmapovat a zhodnotit možnosti, které aktuálně platná právní úprava nabízí pro homosexuální páry ať již registrované či neregistrované. V souvislosti s tímto budou kriticky zhodnoceny výhody a nevýhody, které jednotlivé způsoby párům přinášejí. Práce bude také obsahovat objektivní pohled společnosti na toto, jistě pro mnohé kontroverzní téma, a jeho vývoj v posledních letech.

Má diplomová práce je strukturována celkem do osmi kapitol včetně úvodu a závěru. Ze začátku bude rozebrána právní úprava a její historický vývoj registrovaného partnerství, osvojení, pěstounské péče a náhradního mateřství. Dále bude pojednáno o pojmu registrovaného partnerství, zejména o okolnostech vylučujících vstup do partnerství, způsobu vzniku a zániku partnerství a také o neplatnosti nebo neexistenci partnerství. Následovat bude kapitola věnující se homosexualitě, jakožto pojmu. Také se chci zabývat pojmem

homoparentální rodina a definovat nejlepší zájem dítěte. V další části práce budou rozebrány jednotlivé způsoby, které homosexuální páry mají, pokud chtějí vychovávat dítě na území České republiky a bude zhodnoceno, jaká jsou úskalí jednotlivých způsobů výchovy. Poté bude do práce zařazena komparatistika se zahraničními státy. Budou zmíněny rozdíly mezi právní úpravou vybraných institutů v České republice a vybranými státy Evropy a USA. V konečné části práce bude zmapován názor společnosti na tuto problematiku a zhodnocen jeho vývoj. Vycházet budu jednak z průzkumů, které provedly výzkumné agentury v minulých letech a pro zajímavost bude mnou proveden aktuální průzkum názoru osob z mého okolí.

2. Právní úprava a její historický vývoj

Tato kapitola se zabývá problematikou platné právní úpravy registrovaného partnerství, osvojení, pěstounství a náhradního mateřství na území České republiky. Součástí je také historický exkurs do vývoje právní úpravy jednotlivých výše zmíněných institutů. Historický vývoj je zcela klíčovým pro současnou podobu platné právní úpravy.

2.1. Právní úprava registrovaného partnerství

Před sametovou revolucí bylo soužití dvou osob stejného pohlaví považováno za nemorální, společensky nepřijatelné a zavrženíhodné. O právní úpravě v této době nebylo tedy možné ani uvažovat.¹

2.1.1. První pokusy o právní úpravu

K pokusům o právní úpravu soužití stejnopohlavních párů začalo doházet v České republice až začátkem 90. let 20. století. První ucelený návrh zákona byl představen až na samém konci tisíciletí.² Vzhledem k jisté netradičnosti stejnopohlavních svazků budilo registrované partnerství značnou míru rozpaků. Nutnost právní úpravy registrovaného partnerství velmi důrazně prosazovalo zejména SOHO. Toto sdružení se snažilo získat podporu odborníků a seznamovat veřejnost s potřebou právní úpravy v této oblasti. Následně SOHO vytvořilo petici na podporu registrovaného partnerství.³

Prvním pokusem o právní úpravu registrovaného partnerství byla vládou připravovaná novela ZOR v letech 1992-1993. Ustanovení, které se týkaly soužití homosexuálních párů, byly ale nakonec vypuštěny.

V roce 1995 byl předložen návrh samostatného zákona o registrovaném partnerství. Jeho nevýhodou však bylo, že byl velmi strohý a upravoval pouze otázky týkající se nájmu bytu a dědictví. Tento návrh nebyl z politických důvodů projednán.

O 3 roky později, tedy v roce 1998, byl předložen první ucelený návrh zákona a registrovaném partnerství. Tento návrh vláda zamítla, jelikož kromě úpravy vztahu k nezletilým dětem odkazoval na zákon o rodině.

¹ Radvanová S., Zuklínová M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. vydání. Praha. C. H. Beck 1999, s. 201

² Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 169

³ Šlehofer M., Historie registrovaného partnerství v kostce. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nakluky.cz/magazin/item/4418-historie-registrovaneho-partnerstvi-v-kostce/>

V roce 1999 byl opět neúspěšně předložen návrh zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví. Vláda zde vytykala například to, že partnerské soužití osob stejného pohlaví nebylo vázáno na homosexuální orientaci, ale pouze na stejné pohlaví. Hrozilo tedy uzavírání účelových soužití, kde mohlo docházet ke zneužití jistých práv. Také byl shledán nedostatek ve výrazně odlišné úpravě zrušení partnerského soužití soudem oproti rozvodu manželství. V návrhu zákona nebyla stanovena podmínka souhlasu druhého partnera se zrušením svazku před uplynutím alespoň 1 roku ode dne uzavření partnerství. Nebylo by tedy možné v žádném případě před uběhnutím této lhůty partnerství zrušit. Dále tato právní úprava nepočítala s úpravou souvisejících zákonů a jejich ustanovení (např. trestní zákoník, trestní řád).⁴

Další pokusy o úpravu registrovaného partnerství se pak opakovaly v letech 2001 a 2004. Návrh zákona ze dne 21. 4. 2004, který podala skupina devíti poslanců v čele s Taťánou Fischerovou, měl k přijetí nejbližší. Došel až do třetího čtení, kde byl přijat návrh na zopakování 2. čtení. V tomto čtení byly podány pozměňovací návrhy a došlo na 3. čtení, kde návrh nakonec nebyl schválen.⁵

2.1.2. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

První ucelený a úspěšný návrh zákona o registrovaném partnerství byl předložen skupinou poslanců v čele s Annou Čurdovou dne 29. 4. 2005. Tento návrh prošel až do třetího čtení, kde byl schválen Poslaneckou sněmovnou (usnesení č. 2073) a následně schválen také Senátem (usnesení č. 311).⁶ V tomto případě ale využil tehdejší prezident Václav Klaus svého ústavního práva dle čl. 50 Ústavy a zákon vrátil Poslanecké sněmovně. Poslanecká sněmovna ale na svém původním návrhu setrvala a prezidentovo veto dne 15. 3. 2006 přehlasovala ústavní většinou. Zákon o registrovaném partnerství byl tímto přijat s účinností ode dne 1. července 2006.⁷ Přijetí platné právní úpravy soužití stejnopohlavních párů trvalo tedy dlouhých 14 let.

ZRegPar byl od nabytí účinnosti, což je skoro 14 let, desetkrát novelizován. Úpravu vyžadovaly i ostatní právní předpisy, jako např. TrZ, kde většinou bylo nutno doplnit k výrazu „manžel“, ještě navíc slovo „partner“. Novelizací těchto předpisů docházelo ke zrušení jednotlivých částí ZRegPar, které upravovaly vztahy k těmto zákonům. Toto je příčinou tak

⁴ Usnesení vlády ČR ze dne 10. 3. 1999 č. 189 + P k poslaneckému návrhu zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví a o změně a doplnění některých zákonů. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z:

https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/77BEF914E761847DC12571B6006BD12D

⁵ Sněmovní tisk č. 650: Návrh zákona o registrovaném partnerství. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=650>

⁶ Sněmovní tisk č. 969: Návrh zákona o registrovaném partnerství. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=969>

⁷ Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s.176

časté novelizace ZRegPar. Nejvýznamnější změnu přinesl NOZ, který v ustanovení §3020 stanovil, že ustanovení druhé, třetí a čtvrté části, tedy související s manželstvím a s právy a povinnostmi manželů platí pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů obdobně. Zároveň tím ale vyloučil aplikaci druhé části NOZ, která upravuje rodinné právo.

Do znění ZRegPar zasáhl také Ústavní soud, a to svým náleznem sp. zn. Pl. ÚS 7/15, ze dne 14. června 2016. Tímto náleznem Ústavní soud vyhověl návrhu Městského soudu v Praze, který požadoval zrušení ustanovení § 13 odst. 2 ZRegPar. Ústavní soud shledal rozpor tohoto paragrafu s právem na soukromý život, s právem na lidskou důstojnost, dále se zákazem diskriminace dle čl.1, čl. 3 a čl. 10 Listiny, a také v člancích 8 a 14 Úmluvy.⁸

2.1.3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V současnosti se projednává změna NOZ, která spočívá zejména ve změně ustanoveních obsažených v jeho druhé části a také s doplněním druhého odstavce k §3020, který by měl znít: „(2) Ustanovení § 776 a 777 se nepoužijí na určování rodičovství manželů, kteří jsou osobami stejného pohlaví.“⁹ Dále jsou navrhované změny dalších souvisejících zákonů (z. o evidenci obyvatel, z. o důchodovém pojištění, ZoM, atd.). Tato novela by mohla být převratnou v právní úpravě registrovaného partnerství, jelikož vede ke zrušení ZRegPar. Návrh předložila sněmovně skupina poslanců v čele s Františkem Kopřivou dne 12. 6. 2018. Následně Parlamentní institut vypracoval stanovisko ke kompatibilitě tisku s právem EU. Poté byl návrh zaslán vládě, která vydala souhlasné stanovisko. Organizační výbor doporučil projednání návrhu zákona a určil zpravodajem PhDr. Olgu Richterovou, PhD. Jako garanční určil Výbor pro sociální politiku. Dále navrhl přikázat návrh k projednání Ústavně právnímu výboru. V prvním čtení došlo předsedou Poslanecké sněmovny ke změně zpravodaje, tím byl určen Marek Novák. Projednávání pokračovala i na další schůzi, kde bylo přerušeno a následně dne 3. 3. 2020 odročeno a navrženo projednání na 45. schůzi dne 21. dubna 2020.

2.2. Právní úprava osvojení

Právní úprava osvojení má na rozdíl od registrovaného partnerství mnohem delší historii.

⁸ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016. [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1

⁹ Sněmovní tisk č. 201. Novela občanského zákoníku Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. op. cit. Čl. I odst. 6. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=201>

2.2.1. Všeobecný občanský zákoník

Do Československého právního řádu byl v roce 1918 recepční normou včleněn Všeobecný občanský zákoník (ABGB). Ten obsahoval právní úpravu osvojení inspirovanou Code Civil, který platil ve Francii. Osvojení bylo možné, pokud osvojitel dosáhl věku alespoň 40 let, nesměl mít děti a věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem musel být minimálně 18 let. Dále bylo třeba souhlasu manželského otce osvojenice a pokud byl osvojitel v manželském svazku, tak byl vyžadován souhlas manžela. Pokud manželský otec souhlas odepřel bez závažných důvodů, bylo možno vznést stížnost u řádného soudce. Samotné osvojení pak vznikalo na základě smlouvy. Osvojení zakládalo vztah pouze mezi osvojencem a osvojitelem. Tento vztah byl postaven na roveň mezi pokrevními rodiči a manželskými dětmi. Osvojenec tedy převzal jméno osvojitele, erb a případně šlechtictví. Osvojenec si ale zachoval práva vůči původní rodině.¹⁰

2.2.2. Zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení

Převzatou právní úpravu zrušil až zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení. Tento zákon v mnohém převzal původní právní úpravu. Například zůstal zachován požadovaný věk či nutný souhlas druhého manžela. Výjimkou ale byl případ, kdy osvojitel chtěl osvojit své nemanželské dítě, pak tyto podmínky neplatily (§1 ZOS). Na rozdíl od předchozí úpravy zde došlo k posílení právního postavení matky, kdy byl nově vyžadován i její souhlas s osvojením. Pokud by ale rodiče měli rozdílné názory, rozhodl by názor otce. ZOS také upravoval zrušení právního poměru z osvojení, které bylo možné uskutečnit buď dohodu všech účastníků, anebo žalobou ze závažných důvodů.¹¹

2.2.3. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Po skončení druhé světové války došlo k rozsáhlým změnám právního řádu. Byl přijat zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který obsahoval osm paragrafů v části čtvrté zabývajících se osvojením. ZPR zakotvil např. rovné postavení manželských a nemanželských dětí. Pro institut osvojení byl tento předpis zásadní v tom smyslu, že dle něj osvojením zanikala rodičovská moc pokrevních rodičů.¹² Osvojení tak začalo být uznáváno jako forma náhradní

¹⁰ Vyskočil F., Právní analýza osvojení v ČR, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pravni_analyza_osvojeni_v_cr.pdf

¹¹ Zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení, ze dne 28. 3. 1928, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6njwfuza>

¹² Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ze dne 7. 12. 1949, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4v6mrwguxgq3bsl5rwcnbngi>

rodičovské péče. Byla vypuštěna podmínka minimálního věku osvojitele, takže vznikla možnost osvojení i pro mladé bezdětné osvojitele. Požadavek věkového rozdílu mezi osvojencem a osvojitelem zůstal zachovaný, již ale nebyl striktně daný počet let. Na rozdíl od předchozí právní úpravy vznikal osvojenecký vztah rozhodnutím soudu, nikoli smlouvou.

2.2.4. Zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení

Důležitou právní normou pro vývoj osvojení byl zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení. Nejvýznamnější změnou, kterou tento zákon přinesl, bylo zakotvení třech případů, ve kterých nebylo třeba přivolení rodičů, jakožto zákonných zástupců. Jednalo se o situace, kdy bylo osvojované dítě alespoň jeden rok v ústavní péči a rodiče o něj nejevili žádný zájem, nebo pokud rodiče neprojeví o dítě žádný zájem alespoň po dobu dvou let a v poslední řadě, pokud rodiče dali souhlas s osvojením předem, kdy ještě nebyl znám konkrétní osvojitel. V těchto případech musel souhlas vyjádřit opatrovník, který byl osvojenci ustanoven během řízení o osvojení.¹³ Také vznikla možnost, aby soud na žádost osvojitele rozhodl o jeho zapsání do matriky na místo rodičů. Tímto vznikl příbuzenský vztah nejen k osvojiteli, ale také k ostatním osvojitelovým příbuzným.¹⁴

2.2.5. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

V roce 1963 byl přijat zákon o rodině č. 94/1963 Sb. (ZOR). Tento zákon byl účinný od prvního dubna 1964 a definitivně zakotvil v ustanovení §64, že osvojení má být ve prospěch dítěte a společnosti. Tento předpis v mnohém kopíroval znění přechodí právní úpravy. Nově zavedl tzv. preadopční péči. Ta spočívala v tom, že osvojované dítě bylo po dobu tří měsíců zcela v péči potencionálního osvojitele. To neplatilo, pokud o osvojení zažádal pěstoun dítěte a pěstounská péče trvala alespoň po tuto dobu.¹⁵

Změnu v osvojení bez souhlasu přinesl zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině. Ten stanovil, že není třeba přivolení rodičů, pokud neprojeví zájem po dobu nejméně šesti měsíců, na rozdíl od předchozí úpravy, kde nezájem musel trvat alespoň jeden rok.¹⁶

¹³ Zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení, In: Sběrka zákonů: 17. 4. 1958, ISSN 1211-1244

¹⁴ Vyskočil F., Právní analýza osvojení v ČR, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pravni_analyza_osvojeni_v_cr.pdf

¹⁵ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 4. 12. 1963, In: Sběrka zákonů, ISSN 1211-1244

¹⁶ Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, ze dne 10. 11. 1982, In: Sběrka zákonů, ISSN 1211-1244

Vzhledem k potřebě implementovat do českého právního řádu závazky z nově ratifikovaných mezinárodních smluv došlo k další novelizaci zákona o rodině. Zákon č. 91/1998 Sb. nově zavedl, že souhlas s osvojením dítěte bez toho, aniž by byl určen konkrétní osvojitel, může být udělen nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Tato podmínka se váže na požadavky zakotvené v Evropské úmluvě o osvojení dětí, ke které Česká republika přistoupila dne 15. prosince 1999.¹⁷ Nově byl také vyžadován souhlas s osvojením i v případě nezletilého rodiče, byť nebyl zákonným zástupcem. Dále bylo zavedeno pravidlo, že pokud se vede řízení o určení otcovství na návrh domnělého otce, není možné osvojení dítěte až do pravomocného rozhodnutí soudu.¹⁸

2.2.6. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

V důsledku velké rekodifikace soukromého práva bylo rodinné právo začleněno zpět do uceleného kodexu občanského práva, kterým je zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník (NOZ). Tento zákon se osvojením zabývá velmi podrobně. Konkrétně je mu věnováno šedesát paragrafů ve druhé části, která se zabývá rodinným právem. I přes to, že v mnohých případech se zákonodárce neodklonil od předchozí právní úpravy, přinesl NOZ několik významných změn. V ustanovení §803 je zakotven požadavek na přiměřený věkový rozdíl, mezi osvojencem a osvojitelem, který by neměl být menší než 16 let. Tím se nám vrací zpět konkrétní vyčíslení tohoto rozdílu, i když v jiné výši. Další věkovou hranicí, která byla tímto zákonem zavedena, je hranice pro nutný osobní souhlas dítěte s osvojením. Pokud dítě dosáhne věku alespoň dvanácti let, je vyžadován jeho osobní souhlas s osvojením, v opačném případě nelze osvojení uskutečnit. Výjimečně se souhlas nevyžaduje, pokud by to bylo v rozporu se zájmy dítěte nebo pokud dítě není schopno posoudit důsledky udělení souhlasu. Další změna se týká nezletilých rodičů. Pokud rodič nedosáhl věku šestnácti let, není možné, aby udělil souhlas s osvojením.

Ve znění §829 je nově prodloužena doba preadopční péče na šest měsíců, tedy na dvojnásobek oproti minulé právní úpravě. Bylo-li osvojeno dítě, které je již rodičem, spadají účinky osvojení i na jeho dítě, což je zcela novou skutečností v právní úpravě. Novinku právní úprava přinesla také ve věci příjmení osvojovaného dítěte. Pokud osvojenec nesouhlasí se změnou svého příjmení, může si ponechat své původní příjmení a příjmení osvojitele k němu připojí. Musí o tom ale rozhodnout soud. Zcela novou a velmi zásadní povinností, kterou NOZ

¹⁷ Sdělení č. 132/2000 Sb. m. s. Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o osvojení dětí, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakony.cz/mezinarodni/2000/101/mezinarodni-132-2000-MS-sdeleni-o-sjednani-evropska-umluvy-o-osvojeni-deti-MS2000132>

¹⁸ Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, ze dne 3. 4. 1998, In: Sbírka zákonů, ISSN 1211-1244

zavedl, je povinnost sdělit osvojení, že byl osvojen. Osvojitel tak musí učinit, jakmile to je vhodné, nejdéle však před zahájením školní docházky. Osvojenec má právo seznámit se s obsahem spisu, který byl veden v řízení o jeho osvojení, jakmile nabyde svéprávnosti. Nově se již osvojení nedělí na zrušitelné a nezrušitelné. Je uzákoněno, že osvojení nelze zrušit po uplynutí doby tří let od rozhodnutí o osvojení. Výjimkou je, pokud se jedná o osvojení v rozporu se zákonem, nebo jsou-li proto vážné důvody a navrhne to osvojenec nebo osvojitel.

Do současné právní úpravy se vrací institut osvojení zletilého. NOZ rozlišuje osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého. První případ osvojení má význam zejména v situaci, kdy jde o osvojení sourozenců a jeden je již zletilý, anebo pokud osvojitel hodlá osvojit dítě manžela. Osvojení, které není obdobou osvojení nezletilého hraje největší roli v dědickém právu, protože osvojenec je dědicem v první zákonné třídě.¹⁹ Osvojení v tomto případě nevzniká příbuzenský poměr k členům osvojitelovy rodiny a naopak, osvojitel nenabývá žádných práv vůči osvojení. Z toho vyplývá, že osvojenec si tímto druhem osvojení zachová práva vůči vlastní rodině. Toto pojetí osvojení je významné zejména pro majetkové záležitosti, což lze považovat za návrat k historickému účelu osvojení.

2.3. Právní úprava pěstounské péče

Předchůdcem pěstounské péče, jak ji známe dnes, byla tzv. chudinká péče, která sloužila k ochraně dětí. Pomoc osiřelým dětem zajišťovaly farní obce a vrchnosti.²⁰ V 18. století začaly vznikat nalezince, kam byly odkládány sirotci a nemanželské děti. První takový nalezinec fungoval v Praze na Malé Straně. Pokud rodič odložil dítě do nalezince, musel se vzdát rodičovských práv a poručníkem dítěte se stalo ředitelství nalezince. Rodiče ale stále dostávali o dítěti informace, takže věděli, u koho se nachází a mohli se s ním scházet.

2.3.1. Zákon č. 946/1811 Sb., o právu rodinném

Občanský zákoník z roku 1811 zakotvil tzv. smlouvu o schovanství.²¹ Na základě této smlouvy byli sirotci svěřeni do péče pěstounů. Pěstouni byli primárně lidé z venkova, aby děti byly vychovávány ve zdravém prostředí, jelikož ale o pěstounskou péči nebyl příliš velký

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

²⁰ Macela M., *Krátkodobá pěstounská péče – Historie, praxe, perspektivy* ISBN 978-80-270-5530-2 [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/04/Prechodna_pestounska_pece_brozura_A5_web.pdf

²¹ Zákon č. 946/1811 Sb., o právu rodinném, ze dne 1. 6. 1811, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

zájem, postupem času se děti začaly svěřovat do péče i pražským pěstounům. Již v historii byly na pěstouny kladeny určité požadavky a nároky. Potencionální pěstouni museli získat od farního úřadu vysvědčení mravnosti, čímž tento úřad přebíral svěřené dítě odpovědnost. Byl podepisován tzv. kontrakt dítěte, ve kterém byly ujednány zásady pěstounské péče, což pro pěstouny znamenalo povinnost zajistit od 6 let věku dítěte školní výchovu, povinnost zajistit v případě potřeby lékařskou péči atd. Pěstouni vykonávali pěstounskou péči za úplatu, přičemž nejvyšší odměna byla u dítěte do jednoho roku a postupně klesala. Pokud jim bylo svěřeno malé dítě, dostali od ústavu výbavu, kterou si mohli ponechat, pokud se svěřenec dožil alespoň jednoho roku. Před převzetím také museli pěstouni složit přísahu, že budou o dítě pečovat jako o vlastní. Po skončení podpůrní doby (její délka se v průběhu let měnila a zkracovala) zůstávalo dítě u pěstounů, pokud o něj nechtěli nadále pečovat, museli ho měsíc před uplynutím této doby vrátit do ústavu. V polovině 19. století přešla povinnost na zajištění ochrany pro sirotky na obce. Dle domovského práva mělo dítě, které mělo příslušnost k určité obci právo na chudinské zaopatření.²² V chudinském zákoně byla zakotvena povinnost obce, aby zajistila výchovu osiřelých dětí tak, aby byly schopné výdělku.²³

2.3.2. Zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských

Zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských zakotvil, že děti do 14 let věku mohou být svěřeny do cizí péče pouze se souhlasem příslušného orgánu. Také docházelo k provádění dozoru nad péčí o tyto děti. Osoby pověřené dozorem měli právo prohlížet obydlí pěstounů, vidět místnosti, kde děti žijí a měli také právo na informace o výchově, stravě a lékařské péči dětí.²⁴ Pokud osoba převzala dítě do péče bez svolení orgánu, nebo po skončení platnosti tohoto povolení měl dítě stále u sebe, nebo porušovala povinnosti, které jí z náhradní péče plynuly, mohla být trestně odpovědná dle trestního zákon, a nebo pokud o trestný čin nešlo, mohla jí být uložena pokuta do 1000 korun nebo vězení v délce maximálně jednoho měsíce. Tímto se mělo zabránit zneužívání institutu schovanství ve prospěch náhradních rodin.

2.3.3. Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálněprávní ochraně mládeže

V roce 1952 byl přijat zákon sociálně právní ochraně mládeže, který zrušil pěstounskou péči. Nově bylo dítě, které potřebovalo náhradní rodičovskou péči, umístěno do tzv. kolektivní

²² Trávníček, J., Domovské právo dle zákona č. 105/1863 ř. z. ze dne 3. prosince 1863

²³ Tomeš I., Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál 2010, s. 73

²⁴ Zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, ze dne 30. 6. 1921, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

péče. Do rodiny bylo dítě svěřeno jen pokud se jednalo o rodinu, která zaručila, že je schopna mu poskytnout prostředí vhodné pro jeho rozvoj a že dítě bude vychováno k lásce k demokratickému státu. Tato péče směřovala zpravidla k osvojení.²⁵

2.3.4. Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči

Vzhledem k tomu, že ústavní výchova zajišťovala prostředí, které pro děti nebylo zcela vyhovující, zejména strádaly citově a neměly dostatek pozornosti, byla do českého právního řádu navracena pěstounská péče. V roce 1973 byl přijat zákon o pěstounské péči.²⁶ Ten stanovil podmínky pro svření dítěte do pěstounské péče a to, že pěstounem se může stát občan, který má morální a zdravotní předpoklady pro zajištění řádné výchovy dítěte (§3). Zakotvil, že pěstoun je povinen o dítě pečovat osobně a pokud je dítě svěřeno jednomu z manželů, druhý je povinen při výchově pomáhat. Pěstoun zastupuje práva a povinnosti rodičů, spravuje záležitosti dítěte, které mu bylo svěřeno. Stanovil také povinnosti dítěti, a to zejména povinnost pomáhat v domácnosti a v případě, že má vlastní příjem, je povinno přispívat na chod domácnosti (§4). Dále je zde uložena povinnost rodičů poskytovat výživné na dítě. O tomto nároku a jeho výši rozhoduje soud a náleží do státního rozpočtu (§7). Tento právní předpis upravuje také řízení o rozhodování o pěstounské péči. Příslušným je soud, v jehož obvodu má dítě bydliště. Soud si před rozhodnutím musí vyžádat vyjádření příslušného orgánu k tomu, zda občan, který o svření dítěte do péče požádal je vhodný k výkonu této péče (§15). Dále je zde upravena evidence občanů, kteří mají zájem a jsou vhodni pro výkon pěstounské péče. Tuto evidenci vedou příslušné orgány, které poskytují pěstounovi všestrannou pomoc pro zajištění příznivých podmínek k výchově svěřeného dítěte (§18). Subsidiárně se používal ZOR.

V současné době je pěstounská péče upravena v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí.²⁷ Tento zákon je platný od roku 2000 a od té doby prošel mnoha novelami. Dalším předpisem, který pěstounskou péči upravuje je NOZ v ustanovení §953 až §970.

²⁵ Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálněprávní ochraně mládeže, ze dne 30. 10. 1952, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzg4zv6njqfzygmrrnga&rowIndex=0>

²⁶ Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ze dne 26. 4. 1973, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzg4zv6njqfzygmrrnga&rowIndex=0>

²⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ze dne 9. 12. 1999, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzg4zv6njqfzygmrrnga&rowIndex=0>

2.4. Právní úprava náhradního mateřství a asistované reprodukce

Ač se to může jevit jako nemožné, tak institut náhradního mateřství zná lidstvo již od začátku věků. Nejstarším zmínkou náhradního mateřství, která je známa, je příběh z Bible, kdy Abraháмова manželka, která byla neplodná, navrhla svému choti, aby zplodil dítě s otrokyní.²⁸ Tato otrokyně by dnes byla považována za náhradní matku.

Náhradní mateřství bylo také zmíněno v Chamurappiho zákoníku z roku 1686 př. N. l., který zmiňuje obdobný příběh, jaký známe z Bible.²⁹

Právní úprava mateřství v České republice momentálně chybí. Proběhlo však několik neúspěšných pokusů o zakotvení tohoto institutu. ZOR z roku 1963 vůbec neupravoval mateřství, natož pak náhradní mateřství.³⁰ V roce 1978 přišlo na svět tzv. první dítě ze zkumavky.³¹ S tímto vědeckým pokrokem souvisela nutnost právní úpravy této oblasti. Velkou novelou zákona o rodině bylo zakotveno, že: „Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.“ (§50a).³²

V roce 2009 zahájila tehdejší ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová společně s tehdejší ministryní zdravotnictví Danou Juráskovou diskuzi na téma náhradního mateřství.³³ Během diskuze se řešily možnosti uzákonění institutu náhradního mateřství z právního, etického a psychologického hlediska. Tato snaha byla však bezvýsledná a novou právní úpravu nepřinesla. Dalším pokusem zakotvení náhradního mateřství byla diskuze před zdravotnickou reformou v roce 2011.³⁴ Ani v tomto případě ale nebyla platná právní úprava přijata.

2.4.1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Dnes stále platí zásada, že matkou je žena, která dítě porodila (§775 NOZ). O náhradním mateřství je v NOZ jediná zmínka, a to v §804, který se týká zákazu osvojení. Náhradní

²⁸ Kniha Genesis. kapitola 16, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/16>

²⁹ The Code of Hammurabi, , [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/16>
<https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

³⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ze dne 4. 12. 1963, In: Sběrka zákonů, ISSN 1211-1244

³¹ Článek: Louise, první dítě ze zkumavky, slaví 35 let [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/zdravi/ivf-umele-oplodneni-leslie-bownova-prvni-dite-ze-zkumavky.A130722_122640_zdravi_jup

³² Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, ze dne 3. 4. 1998, In: Sběrka zákonů, ISSN 1211-1244

³³ Spolupráce ministryní spravedlnosti a zdravotnictví v oblasti náhradního mateřství, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/spoluprace-ministryni-spravedlnosti-a-zdravotnictvi-v-oblasti-nahradniho-materstvi/>

³⁴ NOHL, Radek. Revoluce se zasekla. Právo na náhradní matku se odkládá. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/revoluce-se-zasekla-pravo-na-nahradni-matku-se-odklada/r~i:article:705653/>

mateřství je jediný případ, kdy lze osvojit mezi osobami příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci.³⁵

Náhradní mateřství se samozřejmě týká také určení otcovství, což je ale mnohem méně komplikované. Otcovství se určuje pomocí domněnek otcovství, které jsou zakotveny v NOZ. Určení otcovství v případě umělého oplodnění je možné na základě ustanovení §778, které ukládá, že otcem dítěte neprovdané matky je muž, který dal s umělým oplodněním souhlas. Druhým případem určení otcovství v případě náhradního mateřství je, že otcem je ten, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže.

2.4.2. Speciální zákonná úprava

Asistovaná reprodukce je dále zmíněna v několika speciálních zákonech. Konkrétně v zákoně č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách (ZS), v zákoně č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách (SZS) a v zákoně č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění (VZP). Předchůdcem ZS byl zákon z roku 1966, který upravoval právní vztah mezi pacientem a poskytovatelem zdravotní péče, informovaný souhlas a vedení zdravotní dokumentace.³⁶

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

³⁶ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, In Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244

3. Pojem registrované partnerství

Registrované partnerství je upraveno v ZRegPar. Tento zákon definuje registrované partnerství v prvním odstavci §1 jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem. Partner je definován ve druhém odstavci stejného paragrafu jako osoba, která uzavřela partnerství.³⁷

O registrovaném partnerství se také zmiňuje NOZ, který v ustanovení §3020 uvádí, že ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.³⁸ Tato analogie tak neplatí pro část druhou NOZ, která upravuje rodinné právo. Tento paragraf nám udává rozsah analogického použití NOZ pro rozhodování ve věcech registrovaného partnerství. Registrované partnerství je statusový právní vztah, a proto je pojímán obdobně, jako stav manželský.³⁹

3.1. Okolnosti vylučující vstup do registrovaného partnerství

Obecně je v ZRegPar stanoveno, že do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje.

Z prvního odstavce § 1 ZRegPar vyplývá, že do partnerství mohou vstoupit pouze dvě osoby stejného pohlaví, tzn. muž s mužem nebo žena se ženou. Z logiky věci tedy vyplývá, že registrované partnerství nemohou uzavřít dvě osoby odlišného pohlaví, protože by se v tomto případě jednalo o uzavření manželství, které je upraveno v NOZ.

V ustanovení druhého odstavce §4 ZRegPar je zakotvený požadavek, aby alespoň jedna z osob, které chtějí registrované partnerství uzavřít, byla státním občanem České republiky. Tato podmínka může vyvolat otázku, zda je v souladu s Listinou zejména s hlavou třetí, která se týká práv národnostních a etnických menšin.⁴⁰ K tomuto uvádí důvodová zpráva, že vzhledem k nevyjasněným evropským poměrům ve vztahu k úpravě a uznávání registrovaného partnerství nelze umožnit dvěma cizím státním příslušníkům vstup do tohoto svazku.⁴¹

³⁷ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

³⁹ *Novotný P. a kolektiv. Nový občanský zákoník – rodinné právo. 1. vydání. GRADA Publishing, a. s. 2014. s. 41*

⁴⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, In: Sbíрка zákonů: 16. 12. 1992, ISSN 1211-1244

⁴¹ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, č. 115/2006 Dz, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2012. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mjrgvpwi6q&rowIndex=0>

Další překážky pro vstup do registrovaného partnerství jsou v podstatě shodné s překážkami pro vznik manželství, které jsou upraveny v ustanoveních NOZ. Partnerství nemohou uzavřít osoby, které jsou navzájem příbuzné v linii přímé nebo sourozenci. Dále není možné, aby do partnerství vstoupila osoba, která nedosáhla věku 18 let, má omezenou svéprávnost v této oblasti nebo již dříve uzavřela manželství nebo registrované partnerství, či obdobný svazek osob stejného pohlaví v zahraničí a zároveň toto manželství, partnerství či svazek stále trvá.⁴² Pokud jde o otázku partnerského věku, není zde žádná možnost uzavřít registrované partnerství v nižším věku, a to ani s povolením soudu, jako je tomu u manželství.⁴³

3.2. Vznik registrovaného partnerství

3.2.1. Řízení před uzavřením registrovaného partnerství

Před uzavřením registrovaného partnerství je nutné, aby proběhlo řízení, ve kterém se přezkoumá, jestli zde nejsou zákonné překážky registrovaného partnerství. Toto řízení je obdobné jako tzv. předodдавkové řízení v případě manželství, kdy nám NOZ stanoví, že manželství nevznikne, pokud alespoň jedna osoba, která hodlá uzavřít manželství, nesplnila náležitosti, na kterých je třeba trvat, aby manželství vzniklo.⁴⁴ Důvodem k provedení této kontroly je snaha o to, aby se zamezilo porušování zákona a případnému následnému rozhodování o neexistenci či neplatnosti partnerství. Úřadem příslušným pro provedení tohoto řízení je matriční úřad, v jehož správním obvodu má partnerství vzniknout, což je zakotveno v § 32 ZoM. V následujících paragrafech tohoto zákona máme uvedený seznam dokladů, které je potřeba předložit spolu s předepsaným tiskopisem matričnímu úřadu. Mezi tyto doklady patří například rodný list, doklad o státním občanství, pravomocný rozsudek o rozvodu předchozího manželství, výpis z informačního systému evidence obyvatel atd.⁴⁵ Celé řízení je zakončeno přidělením termínu pro vstup do registrovaného partnerství.⁴⁶

⁴²Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244

⁴³ Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 179

⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

⁴⁵ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

⁴⁶ Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 179

3.2.2. Samotný vznik registrovaného partnerství

Vznik partnerství je upraven v hlavě druhé ZRegPar. První krok, který musí budoucí partneři učinit, je upraven ve druhém odstavci §3. Tímto krokem je, že obě osoby musí výslovně uvést, že jim nejsou známy žádné okolnosti, který by vstup do registrovaného partnerství vylučovaly. Registrované partnerství vzniká vzájemným souhlasným svobodným a úplným prohlášením obou partnerů, že spolu vstupují do partnerství.⁴⁷ Na rozdíl od manželství se toto prohlášení nečiní před starostou nebo pověřeným členem obecního zastupitelstva, ale před matrikářem ve smyslu §9 ZoM. ZRegPar a současně ZoM nám stanoví, že osoby, které do partnerství vstupují musejí toto prohlášení učinit osobně. Nelze tedy partnerství uzavřít v zastoupení jiné osoby, jako je tomu ve výjimečných případech při uzavření manželství.⁴⁸

3.2.3. Společné příjmení partnerů

Registrovaní partneři při uzavření partnerství nečiní prohlášení o tom, jaké příjmení budou v budoucnu používat. Pokud ale mají zájem mít společné příjmení, mohou se dohodnout, že ten, který chce přijmout nové příjmení, požádá spolu se změnou osobního stavu i o změnu příjmení. Tato žádost musí být doručena matričnímu úřadu. Na rozdíl od manželek, které při převzetí manželova příjmení mohou využívat i své rodné příjmení, partneři mohou nosit pouze jedno příjmení. Následně se tato změna zapíše do knihy partnerství.⁴⁹

O prohlášení obou partnerů se sepíše protokol, který musí podepsat nejen osoby, které do partnerství vstoupili, ale také matrikář a pokud je nutná přítomnost tlumočnicka, tak i tlumočnick.⁵⁰ Partnerství se zapisuje do knihy registrovaného partnerství, kterou vede matrika.⁵¹ Zápisem do této knihy je nově vzniklé partnerství tzv. registrováno.

Registrované partnerství vzniká na místě, které k tomu určí matriční úřad. Prohlášení o vstupu do partnerství ale může být učiněno na jakémkoli místě.⁵²

⁴⁷ Polišenská P., Feberová R., Stuchlík Z., Musíš znát ... Rodinné právo. Manželství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 25

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244.

⁴⁹ Novotný P. a kolektiv. Nový občanský zákoník – rodinné právo. 1. vydání. GRADA Publishing, a. s. 2014. s. 42

⁵⁰ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 131

⁵¹ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244.

⁵² Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 131

Další formální požadavky, které nám pro manželství určuje NOZ (přítomnost svědků, veřejnost, slavnost), u partnerství nejsou vyžadovány.⁵³

3.3. Práva a povinnosti partnerů

ZRegPar zakotvuje, že oba partneři mají stejná práva a povinnosti, z čehož vyplývá, že partneři jsou si rovni. Partneři rozhodují společně o věcech, které se týkají jejich soužití. V případě neshody v podstatných záležitostech se mohou obrátit na soud, který na návrh jednoho z nich ve věci rozhodne.⁵⁴

Ze zákona vyplývá, že partneři jsou oprávněni se navzájem zastupovat v běžných záležitostech, pokud není zvláštním zákonem stanoveno jinak. Obstarávání běžných záležitostí jedním z partnerů zavazuje oba partnery solidárně, tzn. že oba jsou vázáni společně a bez rozdílu. Toto platí i v případě, že partnerství bude prohlášeno za neplatné, případně neexistující.

3.3.1. Vyživovací povinnost partnerů

Registrovaní partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost. Partnerská vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí. Existují dva druhy této povinnosti.

Standartní vyživovací povinnost trvá po celou dobu trvání partnerství. Obdobně jako u manželství nám zákon udává, že partneři mají mít stejnou hmotnou a kulturní úroveň. V případě, že jeden z partnerů vyživovací povinnost zanedbává, má druhý partner možnost obrátit se na soud, který určí výši výživného. Zákonem je výslovně uvedeno, k jakým skutečnostem bude soud v případě určení výživného přihlížet. Zejména k péči o společnou domácnost, odůvodněným potřebám oprávněného a majetkovým poměrům povinného. Dále také zkoumá, zda se povinný dobrovolně nevzdal majetkového prospěchu, lépe ohodnoceného zaměstnání atd. V případě, že by přiznání nároku na výživné bylo v rozporu s dobrými mravy, soud ho nepřizná. Výživné je vypláceno v pravidelných měsíčních dávkách. Právo na výživné se nepromlčuje, ale jednotlivá práva na opakující se plnění ano. Může být přiznáno pouze ode dne, kdy bylo zahájeno soudní řízení. V případě uplatnění těchto práv se postupuje dle OSŘ.⁵⁵

Druhým typem této povinnosti je vyživovací povinnost po zrušení partnerství, tzv. sankční výživné.⁵⁶ V tomto případě se opět projevuje shoda právní úpravy registrovaného

⁵³ Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 178

⁵⁴ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sbírká zákonů., ISSN 1211-1244

⁵⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, In: Sbírká zákonů., ISSN 1211-1244

⁵⁶ Radvanová S. a kolektiv. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 178

partnerství s právní úpravou manželství dle NOZ. Po zrušení registrovaného partnerství může bývalý partner, který není schopen se sám zabezpečit, požadovat po bývalém partnerovi, aby mu přispíval na přiměřenou výživu dle svých majetkových a finančních možností. Toto výživné také může požadovat bývalý partner, který se na rozvratu jejich vztahu nepodílel, a kterému byla zrušením partnerství způsobena závažná újma. V tomto případě se výživné přiznává na dobu maximálně tří let od zrušení registrovaného partnerství a ve výši, která by bývalému partnerovi náležela v případě, že by partnerství nezaniklo. Právo na výživné zaniká buď smrtí nebo prohlášením za mrtvého povinného partnera, anebo také v případě, že oprávněný bývalý partner uzavře nové registrované partnerství nebo manželství. Právo na výživné může také zaniknout jednorázovým vyplacením částky, na které se partneři dohodnou v písemné smlouvě.

3.3.2. Práva a povinnosti v majetkových záležitostech

Mezi registrovanými partnery zákon nezakládá žádné majetkové společenství, jako je tomu u institutu manželství. Z toho vyplývá, že partneři mohou nabývat majetek do svého výlučného jmění, případně nabývají majetek do podílového spoluvlastnictví, jako je tomu při kohabitaci.⁵⁷

Ve věci společného bydlení neposkytuje NOZ registrovaným partnerům ochranu, jako je tomu u manželského práva. Vstup do registrovaného partnerství nezakládá ex lege společný nájem bytu ani právo na bydlení, na rozdíl od manželství, kde jsou tyto práva zakotveny v ustanoveních paragrafů 744 a 745 NOZ.⁵⁸ Pokud jeden z registrovaných partnerů žije v bytě či domě, ke kterému má nájemní právo, nevyžaduje se pro přijetí partnera do domácnosti souhlas pronajímatele, jelikož dle NOZ je registrovaný partner považován za osobu blízkou. NOZ k tomuto také uvádí, že v případě smrti partnera, který je nájemcem, přejde nájem ke dni smrti na druhého partnera, pokud žil se zemřelým v jedné domácnosti ke dni smrti a pokud nemá vlastní byt či dům.

3.3.3. Dědické právo

Další významnou oblastí, do které registrované partnerství zasahuje, je dědické právo. Stejně jako manžel je i registrovaný partner dědicem, kterého NOZ řadí do první dědické třídy. Tato skutečnost zakotvuje registrovaného partnera jako zákonného dědice. Nemohou však dědit samostatně, proto pokud partner neměl žádné potomky, bude dědit spolu se zákonnými dědici

⁵⁷ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 134

⁵⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244.

z druhé dědické třídy, tzn. rodiči nebo osobami žijícími alespoň rok ve společné domácnosti. Privilegiem pro partnera v tomto případě bude, že má oproti ostatním dědicům nárok nejméně na polovinu pozůstalosti.⁵⁹

3.3.4. Práva v oblasti trestního řízení

Uzavření registrovaného partnerství má dopad i v oblasti trestního práva. TrZ řadí registrovaného partnera mezi osoby blízké. Z toho plyne právo volby obhájce obviněnému partnerovi, právo odepřít svědeckou výpověď nebo právo podat odvolání ve prospěch partnera.⁶⁰

3.4. Zánik a zrušení partnerství

Dle ZRegPar může partnerství zaniknout pouze ze dvou důvodů. Prvním z nich je smrt jednoho z partnerů nebo jeho prohlášením za mrtvého a druhým je rozhodnutí soudu o zrušení registrovaného partnerství. V NOZ je pak uveden ještě jeden způsob zániku registrovaného partnerství, a to v důsledku změny pohlaví.

V případě smrti partnera zanikne partnerství dnem smrti, případně dnem, kdy nabylo prohlášení onoho partnera za mrtvého právní moci. Pokud následně dojde ke zrušení prohlášení za mrtvého z důvodu, že partner stále žije, hledí se na partnerství, jako by trvalo nepřetržitě po celou dobu. Výjimkou je situace, kdy druhý partner již uzavřel jiné registrované partnerství nebo manželství, pak už se původní partnerství neobnovuje.⁶¹

Rozhodnutí o zániku registrovaného partnerství je výlučnou pravomocí soudů. Zánik partnerství dohodu stran, případně jednostranným projevem vůle partnera nebo jiným způsobem není možný. Během řízení o zrušení registrovaného partnerství soud posuzuje, zda partnerský vztah fakticky trvá, či nikoli. Pokud soud dospěje k závěru, že žalobce dostatečně prokázal, že partnerský svazek již netrvá, rozhodne o jeho zrušení. V případě, že se k návrhu na zrušení registrovaného partnerství připojí i druhý partner, soud faktické trvání partnerského vztahu zkoumat nebude. V případě zrušení registrovaného partnerství nesvědčí partnerovi, který se na rozpadu tohoto svazku nepodílel, protitvrdostní klauzule jako je tomu u manželství.

Posledním možným důvodem pro zánik partnerství je změna pohlaví jednoho z partnerů. Vzhledem ke skutečnosti, že registrované partnerství může vzniknout pouze mezi

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, In: Sběrka zákonů., ISSN 1211-1244.

⁶⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, In: Sběrka zákonů., ISSN 1211-1244

⁶¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sběrka zákonů., ISSN 1211-1244

osobami stejného pohlaví není možné, aby po změně pohlaví jednoho z partnerů registrované partnerství nadále existovalo. Zde se pak naskytá možnost uzavření manželství mezi bývalými partnery.

3.5. Neexistence partnerství

ZRegPar uvádí, že partnerství nevznikne, pokud prohlášení trpělo podstatnou vadou. Tato vada může spočívat zejména v nedostatku svobodného a úplného projevu vůle, nebo v prohlášení, které bylo učiněno v omylu týkajícím se právního úkonu vzniku partnerství. Další situace, kdy partnerství nevznikne nastane, pokud ani jeden z partnerů není v době uzavření partnerství občanem České republiky. Poslední příčinou neexistence partnerství je, pokud jeden z partnerů úmyslně uvede nepravdivé údaje v dokladech, které jsou vyžadovány k prohlášení o vstupu do registrovaného partnerství.

3.6. Neplatnost partnerství

Pokud registrované partnerství vzniklo i přes zákonný zákaz, který nám uvádí §4 ZRegPar, soud prohlásí toto partnerství za neplatné. Na partnerství, které bylo prohlášeno za neplatné se hledí, jako by nikdy nevzniklo.⁶²

Registrované partnerství může uzavřít osoba, která dosáhla věku 18 let. Na rozdíl od manželství zde není možné uzavřít partnerství dříve s přivolením soudu. Tento partnerský věk je pevně stanovený. Proto pokud by došlo k uzavření partnerství před dosažením zletilosti, je to důvod pro prohlášení partnerství za neplatné.

Dalším z důvodů neplatnosti partnerství je existence jiného registrovaného partnerství či manželství u některého z partnerů. Proto pokud byl partner, který chce vstoupit do registrovaného partnerství, v minulosti již registrovaný případně ženatý/vdaná musí při uzavření nového partnerství osvědčit zánik předchozího svazku. Zároveň platí, že žádná osoba nesmí žít současně v registrovaném partnerství a manželství, jelikož se tyto statusové poměry vzájemně vylučují.⁶³

Stejně tak, jako je tomu u manželství, je příčinou neplatnosti partnerství skutečnost, že by tento svazek uzavřeli osoby v přímé příbuzenské linii, anebo sourozenci. Jedná se o tzv. překážku příbuzenství.

⁶² Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, In: Sbíрка zákonů., ISSN 1211-1244

⁶³ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 131

Za neplatné bude prohlášeno registrované partnerství, které by uzavřela osoba, jež má omezenou svéprávnost v partnerské oblasti. Pokud je osoba omezena ve svéprávnosti v jiné oblasti, nebude to mít na uzavření registrovaného partnerství dopad.⁶⁴

3.7. Řízení o neplatnosti partnerství; řízení o určení, zda tu partnerství je či není

Procesní úprava řízení o neplatnosti partnerství nebo o určení existence partnerství je obsažena v ZŘS. Konkrétně v ustanovení § 399, který zároveň stanoví, že pro řízení ve statusových věcech partnerských se přiměřeně aplikují ustanovení o řízení ve statusových věcech manželských.

Soud může ve statusových věcech partnerských rozhodovat *ex offio*, tzn. bez návrhu. Druhým způsobem, jak lze zahájit toto řízení, je na návrh aktivně legitimovaného účastníka řízení. Za aktivně legitimovaného účastníka je považován každý, kdo na věci prokáže právní zájem, zejména pak partner, potomek partnera nebo příbuzný.⁶⁵

Řízení končí rozsudkem, který má konstitutivní povahu.⁶⁶ V tomto rozsudku soud stanoví, zda je partnerství neplatné, případně zda existuje či nikoli.

⁶⁴ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 131

⁶⁵ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, č. 115/2006 Dz, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2012 [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mjrgvpwi6q&rowIndex=0>

⁶⁶ Polišenská P., Feberová R., Stuchlík Z., Musíš znát ... Rodinné právo. Manželství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 173

4. Pojem homosexualita

4.1. Pojem homosexualita

Homosexualita, jakožto samostatný pojem, byl poprvé použit v roce 1869 a označoval lásku muže nebo ženy vůči osobě stejného pohlaví. Tímto označením byl autorem míněn nejen vztah citový, ale také schopnost fyzicky reagovat na člověka stejného pohlaví včetně schopnosti realizovat s ním pohlavní styk.⁶⁷ Autorem tohoto výrazu je rakousko-maďarský psychiatr Karl Maria Kertbeny, který je považován za původce pojmů homosexuál a heterosexuál a byl jedním z prvních, kdo propagoval, že sexuální orientace je vrozená a neovlivnitelná vlastnost.⁶⁸

Homosexualitou se rozumí sexuální orientace na člověka stejného pohlaví. Tuto orientaci si člověk nezvolí, ale je to celoživotní, neměnný a nezaviněný stav. Homosexualita je charakterizována tím, že homosexuálního jedince přitahují a vzrušují osoby stejného pohlaví.⁶⁹ Ve zkratce lze říci, že homosexualita je „výlučná nebo převažující erotická náklonnost k osobám stejného pohlaví.“⁷⁰ Žádná z těchto definic nemůže být považována za definici z právního hlediska, jelikož definice pojmů „homosexuál“, „homosexuální orientace“ nebo „homosexualita“ v právní sféře zatím neexistují.

Homosexuální muž je v dnešní době označován jako „gay“ a homosexuální žena je označována jako „lesba“. Oslovení „gay“ pochází z anglického překladu, kde „gay“ označuje homosexuály obecně. Oslovení „lesba“ má zajímavější původ, a to konkrétně díky řeckému ostrovu Lesbos, na kterém v 6. stol. př. n. l. žila básnička Sapphó, která ve svých básních zmiňuje lásku mezi ženami.⁷¹ V medicíně se dále také užívají pojmy jako tribadie nebo sapphismus u lesbických žen, a uranismus jako označení pro homosexuální muže.⁷²

⁶⁷ Brzek A., Pondělíčková-Mašlová J. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992, s. 19

⁶⁸ Článek: Constructing the Hetero, Homo, Bi Systém. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://outhistory.org/exhibits/show/heterohomobi/karlmariamaria?fbclid=IwAR2uSslQBEu7J4FMEDQVNDWdOzyt4MqxoF5-N6mahZI99OUMX8oDuOQE4_g

⁶⁹ Brzek A., Pondělíčková-Mašlová J. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992, s. 19

⁷⁰ Stehlíková D., Procházka, I., Hromada J. Homosexualita, společnost a AIDS v ČR. Praha: Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v ČR, 1995. s.134.

⁷¹ Článek: Ostrov Lesbos se chce soudit s řeckými lesbičkami. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/ostrov-lesbos-se-chce-soudit-s-reckymi-lesbickami-40196675?fbclid=IwAR3GHwZTVvTEJrti4UXF-9wm-xw4l2781f-VMeiAX-0wm4Vkp8VV_Fcs00

⁷² Brichtín S., Kalvač Z. Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003, s. 110

4.2. Homoparentální rodina

Homoparentální rodina, jakožto pojem, je používán již od 2. poloviny 90. let 20. stol., kdy byl poprvé použit francouzskými aktivisty.⁷³ Tento pojem jednoznačně vyjadřuje sexuální orientaci rodičů.

Model rodiny, který je společností všeobecně uznáván jako tradiční, je soužití muže a ženy, kteří společně vychovávají své děti. V Listině máme zakotveno, že každý má právo na ochranu před neoprávněným zásahem do rodinného života.⁷⁴ Stejně tak ESLP i Ústavní soud ve své judikatuře zmiňují nutnost ochrany rodinného života a zachování rodiny jako celku.

Homoparentální rodina není v českém právním řádu nikde výslovně zmíněna. Jediné, co je zákonem upraveno je registrované partnerství, jakožto svazek dvou stejnopohlavních osob. Legální právní definici homoparentální rodiny tedy v žádném zákonném ustanovení nenalezneme. Obecně lze ale říci, že homoparentální rodina je taková rodina, kde děti vychovávají rodiče stejného pohlaví. Není výjimkou, že biologickým rodičem je pouze jeden z partnerů. Je běžné, že nebiologický rodič je označován jako tzv. „sociální rodič“.⁷⁵

Stejnopohlavní rodiče nejsou, dle českého právního řádu, rovni heterosexuálním rodičům. Fakt, že se jedná o homosexuální pár znemožňuje, aby oba partneři byli zároveň považováni za rodiče dítěte a měli k němu oba stejná práva a povinnosti. Stejně tak není registrovaným partnerům, nebo partnerům, kteří spolu žijí ve společné domácnosti bez uzavření tohoto svazku, povoleno společné osvojení, jako je tomu u manželů. V praxi pak dochází k situaci, kdy si dítě osvojí pouze jeden z partnerů, který se stane rodičem *de iure* a náleží mu veškerá práva a povinnosti. Druhý partner, přestože žije s nimi ve společné domácnosti, není právním rodičem dítěte a nemá vůči tomuto dítěti žádná práva a povinnosti. Tento partner je tedy rodičem dítěte pouze *de facto* nikoli *de iure*.

4.3. Práva a povinnosti sociálního rodiče

Podle ustanovení § 22 odst. 1 NOZ je osoba, která žije v jedné domácnosti s rodičem a jeho dítětem, považována za osobu blízkou, jelikož lze mít za to, že pokud by jedna z těchto

⁷³ Burešová, K. Stejnopohlavní pár v nejlepší zájmu dítěte. Právní rozhledy. 2016, roč. 24, č. 9. s. 311. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7hfpngxztgeyq&groupIndex=8&rowIndex=0&fbclid=IwAR0-II24EKtZbMUv-RJZ2mzFQhR3LRTIuWaiAIWyxqIsbiMKLxnuzt8_Po

⁷⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, In: Sběrka zákonů: 16. 12. 1992, ISSN 1211-1244

⁷⁵ Burešová, K. Stejnopohlavní pár v nejlepší zájmu dítěte. Právní rozhledy. 2016, roč. 24, č. 9. s. 311. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7hfpngxztgeyq&groupIndex=8&rowIndex=0&fbclid=IwAR0-II24EKtZbMUv-RJZ2mzFQhR3LRTIuWaiAIWyxqIsbiMKLxnuzt8_Po

osob utrpěla újmu, druhá z nich by ji oprávněně pocítovala jako vlastní.⁷⁶ Tato osoba, která je v poměru obdobném rodinnému, nemá stejná práva a povinnosti vůči dítěti jako biologický nebo právní rodič. Osoba blízká sice nemá rodičovskou odpovědnost, ale má povinnost vykonávat některá práva a povinnosti, které tato odpovědnost obnáší.

Úprava rodičovské odpovědnosti, kterou obsahuje NOZ, vychází primárně z Principů evropského rodinného práva ve věci rodičovské odpovědnosti, které vypracovala Komise pro evropské rodinné právo. Cílem rodičovské odpovědnosti je, aby rodiče jednali v souladu s nejlepším zájmem dítěte.⁷⁷ Obsah rodičovské odpovědnosti vymezuje NOZ jako „*povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění*“.⁷⁸

4.3.1. Výchova dítěte a péče o něj

Péče o dítě a jeho výchova je jednou z nejpodstatnějších práv a povinností, které rodič má. Pokud osoba žije v jedné domácnosti s partnerem či partnerkou, který vychovává dítě, lze logicky předpokládat, že o toto dítě bude také pečovat a podílet se na jeho výchově. Z logiky věci vyplývá, že mu ale nenáleží práva a povinnosti v takovém rozsahu, jako biologickému nebo právnímu rodiči, ale pouze omezená část odvozená od rodičovské odpovědnosti.

Tento rozdíl mezi právem rodiče a osoby blízké je velmi poznat zejména u osvojení dítěte registrovanými partnery, *de facto* jedním z partnerů, jelikož společnou adopci český právní řád neumožňuje. Osvojením získá dítě pouze jednoho právního rodiče, což znamená, že pouze tento rodič od okamžiku osvojení získá rodičovskou odpovědnost. Legislativa ale ukládá sociálnímu rodiči součinnost při výchově a péči o toto dítě. Konkrétně ustanovení § 13 odst. 3 ZRegPar uvádí, že pokud žijí partneři ve společné domácnosti a jeden z nich pečuje o dítě, tak se druhý partner, který není rodičem, také podílí na výchově a vztahují se na něho povinnosti ochrany výchovy a zdravého vývoje dítěte. Na toto ustanovení navazuje ještě NOZ, který rozšiřuje tyto povinnosti nejen na registrované partnery, ale i osoby, které žijí v rodinné domácnosti, aniž by uzavřely registrované partnerství (§ 885 NOZ).

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244.

⁷⁷ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 212

⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244. op. cit. §858

V českém právním řádu neexistuje norma, která by sociálnímu rodiči zakazovala pečovat o dítě svého partnera nad rámec jeho zákonných povinností, nelze to ale po něm ani vymáhat. Je vědecky prokázáno, že pokud dítě vyrůstá v homoparentální rodině, tak to nemusí nutně představovat nepřekonatelnou překážku v socializaci tohoto dítěte a nelze to automaticky považovat za znevýhodněné postavení.⁷⁹

4.3.2. Právo na udržování osobního kontaktu s dítětem

V rodinném životě může nastat situace, kdy sociální rodič nebude nadále žít s biologickým, potažmo právním rodičem, a dítětem ve společné domácnosti. Pro případ lze uvést situaci, kdy stejnopohlavní pár, ať už registrovaný či nikoli, vychovává společně v jedné domácnosti dítě a vztah partnerů se rozpadne. Je velmi pravděpodobné, že i přes tuto skutečnost může mezi sociálním rodičem a dítětem trvat citové pouto, které vzniklo za dobu společnéhožití ve společné domácnosti a péče sociálního rodiče o tuto ratolest. V mnohých případech se může dokonce jednat o vztah srovnatelný se vztahem dítěte ke svému biologickému rodiči. Pro zachování těchto vztahů lze aplikovat ustanovení § 927 NOZ, které obsahuje právo osoby společensky blízké stýkat se s dítětem, pokud má dítě k této osobě citový vztah nikoli přechodný, a toto odloučení by dítěti zjevně způsobilo újmu. Právo dovolávat se kontaktu s osobou blízkou svědčí také dítěti, pokud s tím tato osoba souhlasí.⁸⁰

Sociální rodič, který již sice nežije s dítětem ve společné domácnosti, ale stále k němu chová citové pouto, se může po zániku partnerství obrátit na soud s návrhem na úpravu styku s dítětem. V takovém řízení pak bude nutné zkoumat, zda existuje silné citové pouto k sociálnímu rodiči a zároveň, zda by přerušení kontaktu s dotyčnou osobou znamenalo pro dítě újmu.⁸¹

4.3.3. Zastoupení dítěte

Rodiči náleží právo a také povinnost zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým dítě nemá právní způsobilost (§ 892 NOZ). Toto je tzv. zákonné zastoupení.⁸² Zákonné zastoupení ale sociálnímu rodiči nevzniká.

⁷⁹ Článek: *Pospíšil, V.* K osvojení dítěte registrovanými partnery. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, roč. 24, č. 3, s. 457

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: *Sbírka zákonů*, ISSN 1211-1244.

⁸¹ *Bruncko S.* Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In: ŠMÍD, O., WESTPHALOVÁ, L. *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1265. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/BrunckoStanislav.pdf

⁸² *Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv.* *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 220

Fakt, že sociální rodič nemá právo dítě zastupovat, může způsobovat značné komplikace zejména v běžných záležitostech. Například pokud jde o návštěvu lékaře, smí být dítě ošetřeno jen se souhlasem jednoho z rodičů, případně, pokud je dostatečně mravně a rozumově vyspělé, rozhoduje o tomto dítě samo. Bez souhlasu lze poskytnout pouze neodkladnou péči, pokud jde o služby nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví.⁸³ Řešením pro možnost sociálního rodiče zastupovat dítě by mohlo být uzavření smluvního zastoupení dle NOZ. Rozsah zástupčího oprávnění ponechává zákon na autonomii vůle stran.⁸⁴

4.3.4. Závěr

Závěrem lze konstatovat, že ačkoli výčet práv, který jsem uvedla, je pouze ilustrativní a nikoli absolutní, je bezpochyby zřejmé, že sociální rodič má značně znevýhodněné postavení oproti rodiči právnímu. Pro homoparentální rodinu by bylo jistě velmi vítané, aby došlo k poskytnutí stejné právní ochrany, jakou má tzv. tradiční rodina a role obou rodičů by tak byly vyrovnané. Momentální právní úprava poskytuje právnímu rodiči absolutní převahu a nezabývá se ochranou nezletilého dítěte a jeho vztahu k sociálnímu rodiči.⁸⁵

Nejvyšší soud České republiky ve své judikatuře konstatoval, že rovnováha mezi právním, potažmo biologickým a sociální rodičovstvím je v zájmu dítěte. Pokud tato rovnováha neexistuje, je nutné individuálně posuzovat, které z těchto pojetí převažuje.⁸⁶

4.4. Nejlepší zájem dítěte

Nejlepší zájem dítěte je definován v Národním akčním plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti v období let 2009-2011 jako „stav, kdy je zachována životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj a je chráněno právo dítěte na plný a harmonický rozvoj jeho osobnosti a schopností; plnohodnotné dětství a osobní potenciál dítěte je plně vyvinut v rámci rodiny; cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře“.⁸⁷

Tento pojem je užíván také v mezinárodních smlouvách, které se týkají práv dětí a ke kterým se Česká republika zavázala. Například v Úmluvě o právech dítěte, která byla

⁸³ Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotnických službách ze dne 6. 11. 2011. In: Sbirka zákonů, ISSN 1211-1244

⁸⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244.

⁸⁵ Bruncko, S. Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In: ŠMÍD, O., WESTPHALOVÁ, L. Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 1265. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/BrunckoStanislav.pdf

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 677/2013

⁸⁷ Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, schválený vládou ČR dne 13. 7. 2009, s. 5. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.mpsv.cz. Op. cit

podepsána jménem České a Slovenské Federativní republiky 30. září 1990, je tento pojem rozebrán v čl. 3, kde je zakotveno, že nejlepší zájem dítěte má být primárním hlediskem při jakékoli činnosti, která se týká dětí, bez ohledu na to, kdo tuto činnost vykonává. Současně jsou státy povinny zajistit a poskytnout dítěti péči a ochranu, jaká je pro jeho blaho nezbytná s ohledem na práva a povinnosti rodičů nebo zákonných zástupců.⁸⁸

Lze tak shrnout, že nejlepší zájem dítěte je především v tom mít možnost být vychován a dospívat v rodinném prostředí, které mu poskytne dostatek lásky, harmonie, klidu a stability. Nechat dítě vyrůstat v prostředí, které je pro jeho psychický i sociální vývoj nejideálnější. Vzhledem k faktu, že v České republice již žijí děti v homoparentálních rodinách, nelze říci, že tyto rodiny jsou pro dítě zcela a plošně nevhodné. Stejně tak jako u heterosexuálních rodin nelze vždy konstatovat, že jsou prostředím, které je vhodné pro výchovu dětí. Je nutné posuzovat každou rodinu a každou životní situaci individuálně a vždy primárně ctít nejlepší zájem dítěte.

⁸⁸ Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte ze dne 30. 9. 1990 [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzheyv6mjggqwa&groupIndex=8&rowIndex=0&fbclid=IwAR3GHwZTVvTEJJrti4UXF-9wm-xw4l2781f-VMeiAX-0wm4Vkp8VV_Fcs00

5. Možnosti homosexuálních párů pro výchovu dětí v ČR

Tato kapitola se bude zabývat jednotlivými možnostmi, které homosexuální páry mají, pokud chtějí vychovávat dítě. Konkrétně se bude jednat o osvojení, pěstounskou péči, náhradní mateřství, umělé oplodnění, tzv. sdílené rodičovství a výchova biologického dítěte jednoho z partnerů.⁸⁹ Cílem této kapitoly je najít legální možnosti, které gay a lesbické páry mají a zhodnotit jejich případná rizika.

5.1. Osvojení

České právo zná dva způsoby osvojení. Jedná se o osvojení nezletilého dítěte a o osvojení zletilé osoby. Vzhledem k tématu této práce se budu zabývat pouze prvním typem, a to osvojením nezletilého dítěte.

5.1.1. Podmínky osvojení na straně dítěte

Institut osvojení představuje statusovou změnu. Osvojit nezletilé dítě je možné pouze, pokud nenabylo plné svéprávnosti (§ 802 NOZ). Musí jít tedy o dítě, které nedovršilo 18. rok věku (§ 30 NOZ) nebo mu nebyla zletilost přiznaná soudem (§ 37 NOZ). Osvojit lze pouze dítě, které je tzv. osvojitelné.⁹⁰ K tomu dochází, pokud biologičtí rodiče dítěte dají souhlas k osvojení (§ 809 NOZ) a neexistuje žádný blízký příbuzný, který by byl ochoten a schopen se o dítě postarat (§ 822 NOZ). Pokud dítě dosáhlo věku 12 let, je třeba také jeho osobního souhlasu, pokud to není v rozporu s jeho zájmy (§ 806 NOZ). Existují výjimky, kdy není potřeba souhlasu rodičů s osvojením. K této situaci dojde, pokud rodiče o dítě zjevně nemají zájem, tzn. pokud rodiče soustavně neprojevují o dítě opravdový zájem a tím porušují své rodičovské povinnosti (§ 819 NOZ). Za zjevný nezájem se považuje nezájem rodiče trávající alespoň 3 měsíce (§ 820 NOZ). Také se souhlas nevyžaduje, pokud byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti, práva dát s osvojením souhlasit nebo není schopen projevit svoji vůli a rozpoznat následky takového jednání (§ 818 NOZ). Pokud soud rozhodne, že není potřeba souhlasu rodičů s osvojením, je dítěti ustanoven opatrovník, který může tento souhlas udělit (§ 821 NOZ).

⁸⁹ VIDEO: Když mají gayové a lesby děti: 6 variant, jak vznikají duhové rodiny v Česku [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=cZfKRDyiTjM>

⁹⁰ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 178

Osoba, která o osvojení požádá, musí být zletilá, svéprávná a musí svým způsobem života, osobními vlastnostmi a důvody, které ji k osvojení vedou prokázat, že bude dobrým rodičem (§ 799 NOZ).

Důležitým předpokladem pro osvojení je vztah mezi osvojitelem a osvojencem, který je podobný vztahu mezi rodičem a dítětem nebo jsou mezi nimi alespoň základy pro vznik takového vztahu (§ 795 NOZ). K vytvoření takového vztahu přispívá tzv. péče před osvojením. Tato péče trvá dostatečně dlouhou dobu, která je potřeba k vytvoření vztahu, který je cílem osvojení. Tato doba je minimálně 6 měsíců (§ 829 NOZ). Je důležité zmínit, že před tím, než dojde k předání dítěte do předadopční péče, posoudí soud zdravotní stav osvojitele, jeho bydlení a domácnost a schopnost o dítě pečovat. Stejně tak bude soud prověřovat zdravotní stav dítěte a sociální prostředí, ze kterého pochází a celkově posoudí vzájemnou vhodnost osvojitele a osvojence (§ 829 NOZ).

5.1.2. Právní následky osvojení

Celý proces osvojení je úspěšně zakončen kladným soudním rozhodnutím, kdy je dítě svěřeno do péče osoby, která není jeho rodičem a dochází tak k jeho začlenění do nové rodiny. Osvojitel, v tomto případě jeden z partnerů, nabývá rodičovskou odpovědnost (§ 832 NOZ) a je zapsán do rodného listu dítěte jako rodič (§ 797 NOZ). Možnost osvojení pro osobu, která žije v registrovaném partnerství partnera je poměrně novinkou v našem právním řádu. Do roku 2016 bylo v § 13 odst. 2 ZRegPar zakotveno, že trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.⁹¹ Tento paragraf zrušil až Ústavní soud nálezem sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016.⁹²

Za tímto nálezem stojí příběh dvou registrovaných partnerů, kteří toužili po dítěti a rozhodli se pro adopci. I přes to, že věděli, že jednotlivec žijící v registrovaném partnerství adoptovat dítě nemůže, rozhodli se dovést celou záležitost před Ústavní soud.⁹³

Jeden z partnerů si podal na Úřad městské části Praha 13, odboru sociální péče a zdravotnictví, žádost o adopci. Následně mu bylo usnesením tohoto úřadu oznámeno, že bylo řízení o žádosti zastaveno z důvodu, že nesplňuje požadavky ustanovení § 800 NOZ. Proti tomuto usnesení se žalobce odvolal, avšak Magistrát hl. m. Prahy, odbor správních činností ve

⁹¹ Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění ke dni 21. 7. 2016 [online]. [cit. 15. 4. 2020].

Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga3f6mjrguwtq>

⁹² Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016. [online]. Dostupné z:

https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1

⁹³ Článek: Jsou prvním registrovaným párem s adoptovaným dítětem v Česku [online]. Dostupné z:

https://www.hatefree.cz/blo/clanky/3074-petr-honza-vojta?fbclid=IwAR2NHsnjwItjNoEOzg_IeNN6eo6M4ChCKVmVJ9WroF5WEIdHgSdU33rc3c

zdravotnictví a sociální péči odvolání zamítl a kromě toho, že rozhodnutí orgánu prvního stupně shledal za správné doplnil, že opomněl uvést, že zákaz osvojení osobou žijící v registrovaném partnerství plyne z ustanovení § 13 odst. 2 ZRegPar.

Žalobce podal proti tomuto rozhodnutí správní žalobu k Městskému soudu v Praze. Následně se tento soud obrátil na Ústavní soud a domáhal se zrušení ustanovení § 13 odst. 2 ZRegPar. Poukazoval zejména na čl. 1 Listiny a čl. 14 Úmluvy, které zakazují jakoukoli formu diskriminace. Dále argumentoval čl. 21 Listiny základních práv Evropské Unie, ve kterém se výslovně zakazuje diskriminace z důvodu sexuální orientace. Také upozornil na skutečnost, že pokud by žalobce nežil v registrovaném partnerství, mohl by se po splnění zákonných podmínek stát osvojitelem bez ohledu na jeho homosexuální orientaci.

Ústavní soud rozhodl dne 14. 6. 2016 tak, že dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů se ruší ustanovení § 13 odst. 2 ZRegPar. Shledal, že toto ustanovení je v rozporu se zákazem diskriminace, s právem na soukromý život a s právem na lidskou důstojnost, zakotvenými v člancích 1, 3 odst. 1 a 10 odst. 1, 2 Listiny a v člancích 8 odst. 1 a 14 Úmluvy.⁹⁴ Tímto se otevřela možnost i pro registrovaného partnera stát se osvojitelem.

Velkou překážkou a komplikací pro registrované páry ale je, že registrovaní partneři nemohou osvojit dítě společně. Rodičovskou odpovědnost tak nabývá pouze jeden z rodičů. Zde je rozdílná právní úprava od manželství. Manželé se totiž mohou stát osvojiteli společně (§ 800 NOZ), to ale v případě partnerů nebo registrovaných partnerů není možné. Druhý partner, který žije s rodičem a dítětem ve společné domácnosti a podílí se tedy na péči o dítě a jeho výchově, k němu z právního hlediska žádný vztah nemá. Je považován za tzv. „sociálního rodiče“. V případě, že by došlo k rozchodu partnerů, je převážně na rozhodnutí rodiče dítěte, zda druhému partnerovi, který se na výchově dítěte podílel třeba i několik let a má k dítěti citové pouto, umožní alespoň nějaký kontakt. Pokud se rodič dítěte rozhodne, že žádný kontakt neumožní, pak druhý partner může jedině podat návrh na úpravu styku s dítětem, jak bylo již zmíněno v přechozí kapitole.

5.2. Svěření dítěte do péče jiné osoby

V ustanovení druhého odstavce § 822 máme zakotveno, že dítě bude svěřeno do péče blízkému příbuznému, pokud je to v zájmu tohoto dítěte a zároveň je tento příbuzný ochoten a schopen se o dítě postarat. Pokud tedy jeden z partnerů je v situaci, kdy má možnost postarat

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016. [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1

se o dítě některého ze svých blízkých příbuzných, může podat soudu návrh na svěřeni tohoto dítěte do jeho péče.

5.2.1. Podmínky svěřeni do péče

Zákonnými podmínkami, které musí pečující osoba splňovat je, že musí mít bydliště na území České republiky, musí poskytovat záruky řádné péče o dítě, a především musí se svěřením dítěte do osobní péče souhlasit. Příbuzná osoba, která o svěřeni dítěte do péče požádá, splní veškeré podmínky a bude v souladu se zájmy dítěte, má přednost před jinou osobou, která by o svěřeni do péče také požádala (§ 954 NOZ). Existuje také jedna negativní podmínka, kdy dítě do péče svěřit nelze. Dítě nemůže být svěřeno do péče jiné osoby, pokud nelze jeho rodičům nebo jiným příbuzným uložit vyživovací povinnost (§ 957 NOZ). Tato podmínka souvisí s povinností rodičů platit výživné pečující osobě (§ 956 NOZ).

Partnerství nebo registrované partnerství tedy netvoří zákonnou překážku pro svěřeni dítěte do péče jednoho z homosexuálních partnerů. Je jen na individuálním posouzení soudu, zda partner, který o svěřeni dítěte do péče požádal, dostatečně prokáže své schopnosti řádně o dítě pečovat.

5.3. Pěstounská péče

Dalším způsobem pro homosexuální páry, kterým mohou vychovávat dítě, je pěstounská péče. Pěstounská péče je chápána jako soukromoprávní instituce s veřejnoprávními rysy. Soukromoprávní institucí je pěstounská péče z toho důvodu, že zde vzniká vztah mezi pěstounem a dítětem, jehož podstatou je zejména poskytnutí osobní péče o dítě. Veřejnoprávní rysy jsou především kontrola ze strany státu, hmotné zabezpečení a zprostředkování a podpora pěstounů.⁹⁵ Tato péče se vykonává pouze po dobu, po kterou rodiče nemohou péči o své dítě zabezpečovat osobně. Cílem pěstounské péče je tedy pouze přechodné zajištění výchovy dítěte. Rodiče mohou požadovat dítě zpět do své osobní péče, jakmile budou schopni ho osobně a řádně vychovávat.

Pěstounská péče má přednost před tím, aby dítě vyrůstalo v ústavu. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče, pokud o něj nemůže osobně pečovat ani jeden z rodičů nebo poručník (§ 958 NOZ). Na rozdíl od osvojení může rodič požadovat dítě zpět do své péče. O tom rozhodně na návrh rodiče soud (§ 959 NOZ). Rodičům zůstává zachována rodičovská odpovědnost a z ní plynoucí práva a povinnosti, např. právo na osobní kontakt s dítětem, právo

⁹⁵ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 311

na informace (§ 960 NOZ). Soud vyměří rodičům výši vyživovací povinnosti a přihlédne při to na jejich finanční možnosti (§ 961 NOZ).

5.3.1. Podmínky, které musí pěstoun splňovat

Pěstounem se může stát osoba, která má bydliště na území České republiky, souhlasí se svěřením dítěte do pěstounské péče a je schopna zaručit řádnou péči o dítě. Osoba blízká nebo příbuzný dítěte má přednost před cizím pěstounem, pokud to je v souladu se zájmy dítěte (§ 962 NOZ). Pěstoun vykonává při výchově práva a povinnosti rodiče. Především má povinnost o dítě řádně pečovat, rozhodovat o jeho běžných záležitostech a spravovat jeho jmění (§ 966 NOZ). Další povinností pěstouna je prohlubovat a rozvíjet vztahy mezi dítětem a jeho rodiči, především umožnit mu kontakt s rodiči a osobami blízkými (§ 967 NOZ). Pěstoun musí do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o svěřením dítěte do péče nabylo právní moci, uzavřít s obecním úřadem obce s rozšířenou působností dohodu o výkonu pěstounské péče (§ 47b ZSPO). Tato dohoda upravuje výkon práv a povinností v případě, kdy je potřeba zajistit o dítě krátkodobou péči po dobu, kdy ji nebude moci vykonávat pěstoun, např. pěstoun je nemocný, narodí se mu dítě atd. Pokud tato dohoda nebude uzavřena, upraví podrobnosti ohledně práv a povinností správní orgán.⁹⁶ Z pěstounské péče plyne také nárok na dávky pěstounské péče, které upravuje ZSPO v § 47e, jsou to příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního automobilu a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

5.3.2. Zánik pěstounské péče

Pěstounská péče zaniká okamžikem, kdy dítě dosáhne plné svéprávnosti nebo zletilosti (§ 970 NOZ) a pokud dojde k úmrtí dítěte nebo pěstouna. Společná pěstounská péče manželů zaniká rozvodem tohoto manželství (§ 964 NOZ). Zrušena může být rozhodnutím soudu o zrušení pěstounské péče a svěřením dítěte do péče vlastní rodiny nebo rozhodnutím o novém výchovném prostředí.⁹⁷

5.3.3. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče má ještě zvláštní formu, a to pěstounskou péči na přechodnou dobu. Někdy bývá označována jako profesionální pěstounská péče. Jak již z názvu vyplývá, tato péče může být vykonáváno pouze po omezený čas, a to konkrétně nejdéle jeden rok. Výjimkou je,

⁹⁶ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 315

⁹⁷ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 316

pokud dojde k postupnému svěřeni sourozenců. Zde se pak doba jednoho roku počítá od svěřeni posledního ze sourozenců.⁹⁸ Na rozdíl od běžné pěstounské péče, této péči nepředchází proces zprostředkování. Osoby, které mají o tuto formu péče zájem, jsou evidovány v evidenci krajských úřadů (§ 27a ZSPO).⁹⁹ Tito pěstouni pobírají odměnu i po dobu, kdy o žádné dítě zrovna nepečují, ale jsou vždy připraveni přijmout dítě ihned po rozhodnutí soudu.

5.3.4. Procesní úprava pěstounské péče

Procesní úpravu obsahuje ZŘS v ustanoveních, která se týkají řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Soud rozhodne o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozsudkem (§ 471 ZŘS). Řízení je nesporné, platí zde zásada oficiality a zásada vyšetřovací. Na rozdíl od osvojení se zde souhlas rodiče s pěstounskou péčí nevyžaduje.¹⁰⁰ Nárok na dávky pěstounské péče vznikne pěstounovi na základě vykonatelnosti rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče (§47p ZSPO).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností může sledovat, zda došlo ke změně rozhodných skutečností, díky kterým bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, a pokud dojde k závěru, že ano, podá soudu návrh na zrušení rozhodnutí, pokud došlo ke svěřeni do péče na základě zprostředkování krajským úřadem, obrátí se na tento úřad. Zaměstnanci úřadu obce s rozšířenou působností jsou povinni navštěvovat rodinu, kde žije dítě svěřené do předpěstounské péče, alespoň jednou za 3 měsíce během prvních 6 měsíců trvání této péče. Následně pak minimálně jednou během 6 měsíců (§ 19 ZSPO).

Do pěstounské péče na přechodnou dobu je dítě svěřeno na základě předběžného opatření (§ 452 ZŘS). Řízení o předběžném opatření může být zahájeno pouze na návrh OSPOD (§ 454 ZŘS). O tomto návrhu musí být rozhodnuto během 24 hodin od podání (§ 456 ZŘS). Délka trvání tohoto opatření jsou 3 měsíce od jeho vykonatelnosti. Pokud bylo zahájeno řízení o osvojení nebo o svěřeni do péče rodičů, trvá toto opatření po dobu, než nastane vykonatelnost tohoto rozhodnutí, kterým se řízení končí nebo jím bude předběžné opatření zrušeno (§ 459 ZŘS). V případě pěstounské péče na přechodnou dobu musí soud alespoň jednou za 3 měsíce přezkoumat, jestli stále trvají důvody, pro které bylo dítě do této péče svěřeno (§ 27a ZSPO).

⁹⁸ Radvanová, S. a kol. Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 130

⁹⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, In: Sbirka zákonů., ISSN 1211-1244.

¹⁰⁰ Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kol. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 315

5.3.5. Pěstounská péče ve vztahu k registrovaným partnerům

V ZRegPar není o pěstounské péči a jejím zákazu pro registrované páry ani zmínka. Z ustanovení NOZ vyplývá, že dítě může být svěřeno do společné péče pěstounů, kteří jsou manželé, takže ani v tomto případě se nemohou partneři stát pěstouny společně (§ 964 NOZ). Jediným možným způsobem, jak získat dítě touto cestou je, že si žádost o zprostředkování pěstounské péče podá, a pěstounem se případně stane jen jeden z partnerů.

První případ, kdy dítě bylo svěřeno do péče homosexuálnímu pěstounovi, byl v České republice v roce 2011.¹⁰¹ Jednalo se o první případ, kdy byl budoucí pěstoun posuzován s ohledem na sexuální orientaci společně se svým partnerem. Pěstounem se stal ale pouze ten partner, který podal žádost.

5.4. Výchova biologického dítěte jednoho z partnerů

Tato varianta výchovy dítěte je jednou z nejjednodušších ze všech uvedených. Tato situace nastane, pokud jeden z partnerů má z předešlého heterosexuálního vztahu potomka. Na partnery či registrované partnery, kteří se ocitnou v této situaci se vztahuje ustanovení § 885 NOZ, který ukládá, že „*Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.*“ Partner, který je zároveň rodičem, má zachována veškerá rodičovská práva a povinnosti vůči dítěti (§ 855 NOZ) a také má stále rodičovskou odpovědnost (§ 865 NOZ). Dítě je tedy povinno dbát svých rodičů, rodič má právo a zároveň povinnost, dokud dítě není svéprávné, vychovávat ho, rozvíjet jeho schopnosti a učinit potřebná opatření pro zajištění jeho morálního, citového, rozumového a zdravého vývoje.¹⁰² Veškerá tato vzájemná práva a povinnosti zůstanou zachována i kdyby nastala situace, že jeden z rodičů nežije s dítětem ve společné domácnosti.

V nevýhodě je zde partner, který rodičem dítěte není, tomu právo neposkytuje žádnou ochranu. Pokud by nastala situace, že se partneři rozejdou, tento partner nemá vůči dítěti žádné právo i přes to, že byl účasten na jeho výchově třeba i několik let a má vůči dítěti a dítě vůči němu citový vztah. Je tedy pouze na dohodě partnerů, zda bude tento partner moci zůstat s dítětem nadále v kontaktu či nikoli. Pokud se rodič dítěte rozhodne bez vážného důvodu, že tento kontakt neumožní, druhý partner se žádné právní ochrany nedomůže.

¹⁰¹Článek: V Česku poprvé míří dítě do pěstounské péče homosexuálního páru [online]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-52064350-v-cesku-poprve-miri-dite-do-pestounske-pecce-homosexualniho-paru>

¹⁰² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, In: Sběrka zákonů., ISSN 1211-1244.

5.5. Náhradní mateřství

Institut náhradního mateřství sice v České republice není nijak právně upraven, i přes to zde ale máme homosexuální páry, konkrétně gay páry, které vychovávají děti, které jim odnosiла náhradní matka.

Homosexuální páry využívají stále častěji možnosti surogačního mateřství v zahraničí, nejčastěji v USA. Nevýhodou je však celková finanční náročnost tohoto procesu, takže si ho může dovolit jen malá část homosexuálních párů. V případě, že se homosexuální pár rozhodne pro surogační mateřství, musí po návratu do České republiky čelit právním komplikacím. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava oficiálně neumožňuje mít v rodném listu zapsané dva otce, tak nebudou oba automaticky uznáni za právoplatné rodiče.

5.5.1. Zásadní rozsudky Ústavního soudu

V roce 2017 Ústavní soud uznal rozsudek cizího státu, kterým bylo určeno rodičovství dvou osob stejného pohlaví. Tento rozsudek je první svého druhu v České republice a lze ho považovat za zlomový. V tomto případě se jedná o pár, který trvale žije v Kalifornii a do Čech jezdí příležitostně za rodinou. Vzhledem k obtížím, které mohou nastat, pokud na území České republiky nebudou považováni oba dva za právoplatné rodiče, rozhodli se obrátit na Nejvyšší soud, aby uznal rozhodnutí Kalifornského soudu. Nejvyšší soud ale vyhověl pouze ve vztahu k jednomu partnerovi a k druhému se nevyjádřil. Oba partneři se tedy rozhodli obrátit na Ústavní soud, který rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušil a oběma mužům přiznal rodičovská práva. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že se musí zohlednit především nejlepší zájem dítěte dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy.¹⁰³ Dále také deklaroval, že pokud mezi osobami již existuje rodinný život, tak je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby tento vztah mohl fungovat a nadále se rozvíjet a musí být respektovány právní záruky chránící vztah mezi rodiči a dítětem.

Další důležitý rozsudek následoval o rok později, kdy Nejvyšší soud vyhověl žádosti dvou homosexuálních mužů a oba byli zapsáni do rodného listu své dcery jako rodiče. Toto rozhodnutí navazuje na rozsudek Ústavního soudu z roku 2017. Nejvyšší soud tedy uznal rozsudek státu Kalifornie, který oba partnery uznal za rodiče holčičky narozené díky náhradní

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017. [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=98210&pos=1&cnt=2&typ=result>

matce. Dcera těchto mužů je tak vůbec prvním dítětem v České republice, která má v rodném listě zapsané dva rodiče stejného pohlaví.¹⁰⁴

Institut náhradního mateřství je tedy další možností pro výchovu dětí, které homosexuální páry mají, i když nevzniká přímo na území České republiky. Jelikož ale český právní řád zatím surogační mateřství pro tyto páry neumožňuje, musí homosexuální páry využívat možností, které mají v zahraničí.

¹⁰⁴ Článek: První český pár gayů uspěl u Nejvyššího soudu, oba je uznal za rodiče. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/homosexualni-par-nejvyssi-soud-dva-otcove.A180507_133859_domaci_nub

6. Porovnání se zahraničními státy

V této kapitole chci přiblížit a porovnat pohled zahraničních států na institut registrovaného partnerství a manželství stejnopohlavních párů. Dále chci porovnat právní úpravu osvojení a náhradního mateřství homosexuálními páry. Osvojení jsem zvolila proto, že se jedná o nejběžnější formu náhradní péče. Náhradní mateřství jsem vybrala kvůli kontroverznosti tohoto tématu a rozdílnému postoji nejen napříč Evropou, ale i Spojenými státy Americkými.

6.1. Registrované partnerství

Zahraníční státy pojímají problematiku soužití stejnopohlavních párů zpravidla třemi různými způsoby.¹⁰⁵ První způsob je stejný jako v České republice, kdy páry uzavírají registrované partnerství. Je uzavíráno formou registrace. Je to považováno za alternativní formu svazku dvou osob stejného pohlaví. Prvním státem na světě, který umožnil stejnopohlavním párům uzavřít občanské partnerství, bylo Dánsko v roce 1989.¹⁰⁶ Tato forma soužití zakládá partnerům zákonem stanovená práva a povinnosti, které se ale liší podle jednotlivých států. Asi největší rozdíl lze spatřovat z hlediska možnosti adopce neboli osvojení. V některých státech, stejně tak jako je tomu v České republice, nemohou partneři osvojit dítě společně. Některé státy nabízejí alespoň možnost osvojit si biologické dítě druhého partnera. Tato situace nastane, pokud má jeden z partnerů potomka z přechodného heterosexuálního vztahu a druhý partner z nějakého důvodu jako rodič nefiguruje.

Některé státy aplikují tzv. univerzalistickou koncepci, tzn. že manželský svazek je zde možný pro všechny páry bez ohledu na pohlaví. V praxi to znamená, že stejnopohlavní páry mohou uzavřít buďto přímo manželství nebo obdobný svazek, který se sice nazývá jinak (např. občanský svazek), ale těmto párům poskytuje stejná práva a povinnosti, jako mají heterosexuální manželé. Pokud v těchto státech existovala před zakotvením pohlavně neutrálního manželství speciální právní úprava pro homosexuální páry, tak zpravidla dojde k jejímu zrušení. Pro páry, které žijí v registrovaném partnerství či obdobném svazku, pak vyvstává možnost volby. Mohou buď přeměnit své soužití v manželství anebo setrvat nadále registrovanými partnery. Prvním státem, který zavedl pohlavně neutrální manželství, bylo v roce 2001 Nizozemsko. V Evropě tento způsob manželství praktikuje momentálně cca

¹⁰⁵ Radvanová S., Zuklínová M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. vydání. Praha. C. H. Beck 1999, s. 174

¹⁰⁶Denmark approves same-sex marriage and church weddings. In: BBC News [online].[cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18363157>

18 států.¹⁰⁷ Mezi nimi například Belgie (2003), Španělsko (2005), Francie (2013), Velká Británie (2014), Německo (2017) a Rakousko (2019). Mimo Evropu pak například Kanada (2005)¹⁰⁸, Jihoafrická republika (2006), Argentina (2010), Austrálie (2017)¹⁰⁹ a od roku 2015 také všech 50 států USA.¹¹⁰ Tehdejší prezident Barack Obama tento krok Nejvyššího soudu označil za významný pro zrovnoprávnění gayů a lesbiček. Některé státy zastávají ale zcela opačný pohled. Například Polsko má ve své Ústavě v čl. 18 výslovně zakotveno, že manželství je svazek muže a ženy.¹¹¹ Stejnou právní úpravu zavedlo v roce 2011 Maďarsko, kdy do článku „L“ své Ústavy zakotvilo manželství jako instituci pro muže a ženu.¹¹² Slovensko přistoupilo k tomuto kroku v roce 2019, kdy ve své Ústavě, čl. 41 označilo manželství za jedinečný svazek muže a ženy.¹¹³ Česká republika je tak posledním členem Visegrádské skupiny, která nemá v Ústavě vyhrazené manželství pouze pro muže a ženu.

Třetí možností, kterou některé státy aplikují, je kohabitace *largo sensu*, neboli neregistrované soužití. Jedná se o neformální svazky, kdy některá práva vzniknou buďto automaticky, nebo o ně páry musejí požádat. Tento způsob praktikovalo například Portugalsko, dokud nezavedlo manželství i pro stejnopohlavní páry.¹¹⁴

Pro lepší představu vkládám stručný přehled právní úpravy stejnopohlavních párů a jejich svazků ve světě.

ZEMĚ	MANŽELSTVÍ	REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ	MOŽNOST SPOLEČNÉHO OSVOJENÍ
NIZOZEMSKO	Ano	Ano	Ano
ČESKÁ REP.	Ne	Ano	Ne

¹⁰⁷ Pořad NAPŘÍMO. Proč mají mít heterosexuálové větší práva? [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z:

<https://tn.nova.cz/clanek/snatky-gayu-a-leseb-traskave-tema-proberou-na-tn-cz-priznivci-i-odpurci.html>

¹⁰⁸ Civil Marriage Act. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-31.5/page-1.html>

¹⁰⁹ Článek: Australané v referendu odhlasovali manželství homosexuálů. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/australane-v-referendu-odhlasovali-manzelstvi-homosexualu-zakon-chce-premier_1711150849_mos

¹¹⁰ Článek: Homosexuálové mohou uzavírat sňatky všude v USA. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-64230800-homosexualove-mohou-uzavirat-snatky-vsude-v-usa-podle-obamy-je-to-vyznamny-krok>

¹¹¹ Ústava Polské republiky ze dne 2. května 1997. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

¹¹² Maďarský statut ze dne 25. dubna 2011. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.keh.hu/magyarorszag_alaptorvenye/1515-Magyarorszag_Alaptorvenye&pnr=3

¹¹³ Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky ze dne 1. září 1992. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460>

¹¹⁴ Článek: Neregistrované soužití v Portugalsku. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Neregistrovan%C3%A9_sou%C5%BEit%C3%AD_v_Portugalsku

MAĎARSKO	Ne	Ano	Ano
ITÁLIE	Ne	Ne	Ne
NĚMECKO	Ano	Ano	Ano
POLSKO	Ne	Ne	Ne
SLOVENSKO	Ne	Ne	Ne
RAKOUSKO	Ano	Ano	Ano
PORTUGALSKO	Ano	Ano	Ano
USA	Ano	Ano	Ano
KANADA	Ano	Ano	Ano
RUSKO	Ne	Ne	Ne
FRANCIE	Ano	Ano	Ano
BELGIE	Ano	Ano	Ano
VATIKÁN	Ne	Ne	Ne

6.2. Osvojení

Pro porovnání osvojení jsem zvolila Spojené státy Americké a z Evropy jsem se zabývala Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska, Německem a Španělskem.

Obecně lze konstatovat, že v mnohých evropských státech je homosexuální orientace důvodem pro odmítnutí žádosti o adopci nebo snižuje šanci na úspěch. Argumentem pro zamítnutí těchto žádostí bývá například myšlenka, že homosexuálové nejsou schopni poskytnout dostatečné záruky pro výchovu dětí, pro prosazování rodinných hodnot a jejich celkové psychické stability. Také převládá názor, že by výchova homosexuální osobou mohla mít na dítě negativní dopad ve vnímání postavení muže a ženy v rodině, ve vztahu ke své sexuální identitě a v neposlední řadě taky znamenat znevýhodněné sociální postavení.¹¹⁵

6.2.1. Dánsko

Dánsko je pravděpodobně jedním z největších průkopníků práv homosexuálních osob. Nejen, že bylo prvním státem, který povolil uzavírání občanského partnerství v roce 1989, ale o 20 let později povolil těmto párům a také svobodným homosexuálům adopci dítěte. Zákonem

¹¹⁵ Gründwaldová *Pejchalová V.* Homosexuálové a adoptce v evropském kontextu. Studie č. 5.294. červen 2010. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.psp.cz

ze dne 17. března 2009 došlo k povolení jak individuální adopce homosexuály, tak k umožnění společného osvojení stejnopohlavním párům.¹¹⁶

6.2.2. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Ve Velké Británii je povolena adopce dětí jak stejnopohlavním párům, tak homosexuálům individuálně. Tuto možnost mají od roku 2005, kdy vstoupil v účinnost *Adoption and Children Act*, který poskytl homosexuálům stejná práva, jaká mají heterosexuálové.¹¹⁷ Tento zákon byl přijat již v roce 2002, ale účinným se stal až 30. prosince 2005.

Zájem o adopci ze stran homosexuálů je poměrně vysoký. Podle ministerstva školství ve Velké Británii bylo v letech 2018-2019 každé sedmé adoptované dítě osvojeno právě homosexuálem nebo homosexuálním párem.¹¹⁸

6.2.3. Španělsko

Na území Španělska je umožněno osvojení homosexuálům od roku 2005. V dubnu 2005 byl projednáván zákon č. 13/2005, který měl pozměnit španělský občanský zákoník. Pro tento návrh zákona hlasovalo 183 poslanců dolní sněmovny, 136 jich bylo proti a 6 se zdrželo hlasování.¹¹⁹ Tento předpis tak stanovil stejné podmínky pro osvojení homosexuálním párům jako heterosexuálním párům. Také jim přiřkl stejná práva a povinnosti ve vztahu k adoptivním dětem, jaká mají manželské páry opačného pohlaví.¹²⁰ Ve Španělsku je povolena společná adopce stejnopohlavními páry a také je umožněno individuální osvojení homosexuálním jedincem.¹²¹

¹¹⁶ Jeppesen de Boer, Christina G., and Annette Kronborg. "National Report: Denmark." American University. *Journal of Gender Social Policy and Law* 19, (2012): <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1466&context=jgspl>

¹¹⁷ The Adoption and Children Act. 2002. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/38/contents?fbclid=IwAR1UVaCjDBs90vYqipTvTGQF5HT87XdY4b4ze5njw2VLHOHcdT3o7pZ8Dbw>

¹¹⁸ Five facts about LGBT fostering and adoption. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.coramadoption.org.uk/who-can-adopt/five-facts-about-lgbt-fostering-and-adoption>

¹¹⁹ Spain approves Gay Marriage, Adoption. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. <https://www.dw.com/en/spain-approves-gay-marriage-adoption/a-1560626>

¹²⁰ Same-sex marriage, adoption and divorce – Spain and Portugal. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.belzuz.net/en/publications/in-english/item/10458-attorneys-law-same-sex-marriage-adoption-divorce-spain-portugal.html>

¹²¹ Gründwaldová *Pejchalová V.* Homosexuálové a adopce v evropském kontextu. Studie č. 5.294. červen 2010. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.psp.cz

6.2.4. Spojené státy Americké

Stejně tak, jako je ve všech státech USA umožněno stejnopohlavním párům uzavřít manželství, je jim také ve všech státech umožněna adopce. Posledním státem, který zakazoval adopci dětí homosexuálům, bylo Mississippi. Tato skutečnost se změnila poměrně nedávno, když v březnu roku 2016 došlo k označení zákona, který zakazoval adopci stejnopohlavním párům, za protiústavní.¹²² Právní úpravy jednotlivých států se liší pouze v tom, že některé státy umožňují adopci i nesezdaným párům, zatímco jiné vyžadují uzavření manželství či obdobného svazku. Nejvíce stejnopohlavních párů, kteří vychovávají adoptované děti, žije v Kalifornii.¹²³

6.3. Náhradní mateřství

Pro porovnání právní úpravy náhradního mateřství jsem si vybrala čtyři státy. Jedná se o USA, Ukrajinu, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a Francii. Cílem tohoto výběru je především znázornění odlišných přístupů jednotlivých států k problematice surogátního mateřství.

6.3.1. Ukrajina

Ukrajina oficiálně umožňuje náhradní mateřství nejen v altruistické formě, ale také jeho komerční formu. Ukrajinská právní úprava náhradního mateřství je velmi liberální. Proto spoustu zahraničních párů využívá ukrajinské náhradní matky, aby jim odniosly jejich dítě. Díky velmi uvolněnému přístupu Ukrajiny k této problematice praktikuje stále více zahraničních párů tzv. reprodukční turistiku.¹²⁴ Přijedou na Ukrajinu s úmyslem vyhledat zde náhradní matku a nechat si od ní odnosit a porodit dítě. Motivací k tomuto kroku může být několik, ať už může jít o nižší náklady nebo restriktivní právní úpravu surogátního mateřství v jejich zemi. Vzhledem k vysokému zájmu o náhradní mateřství funguje na Ukrajině mnoho profesionálních agentur, které poskytují objednatelským párům pomoc při hledání náhradní matky, zařizování veškerých formalit atd.¹²⁵

¹²² Reilly, Mollie. Same-Sex Couples Can Now Adopt Children In All 50 States. In: HuffPost [online]. HuffPost News, publikováno 31. 3. 2016. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/mississippi-same-sex-adoption_n_56fdb1a3e4b083f5c607567f?pbx=25&te=Upworthy&guccounter=1

¹²³ LGBT Adoption Statistics. Lifelong Adoptions.[online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.lifelongadoptions.com/lgbt-adoption-statistics?fbclid=IwAR2M7kUX2Pon72Fgby833BygEDUBaN6CWzHPYA00qXvQZ7WF4Z9xaUkf16I>

¹²⁴ Menzel F., Těgl P. a kol. Občanský zákoník Velký komentář. Praha: Leges, 2016 s. 1096

¹²⁵ Článek: Ukrajinské „továrny na děti“ lákají stále více cizinců. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/svet/201812178719991-Ukrajina-cizinci-deti-tovarna-materstvi/>

Komerční náhradní mateřství sice není v právním řádu Ukrajiny nikde výslovně zakotveno, dovozuje se ale ze smluvní svobody upravenou v čl. 627 ukrajinského občanského zákoníku.¹²⁶ Velkou výhodou a také zjednodušením celého procesu náhradního mateřství je skutečnost, že jakmile se dítě narodí, jsou rodiči automaticky oba rodiče z objednatelského páru, nikoli žena, která dítě porodila. Toto určuje ustanovení čl. 123 ukrajinského rodinného zákoníku, který uvádí, že pokud je náhradní matce aplikováno vajíčko, které pochází od objednatelského páru, tak jsou tito manželé automaticky rodiči dítěte. Dále již nemusí docházet k osvojení dítěte, jak je tomu v České republice.

Vzhledem k tomu, že čl. 123 výslovně říká, že se musí jednat o manžele, není náhradní mateřství umožněno jedincům ani homosexuálním párům, jelikož ty na Ukrajině manželství uzavřít nemohou.¹²⁷

6.3.2. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Náhradní mateřství ve Velké Británii je, na rozdíl od České republiky, podrobně právně regulováno, a to hned v několika právních předpisech. Za nejvýznamnější se dají považovat The Surrogacy Arrangements Act (1985)¹²⁸, The Adoption and Children Act (2002)¹²⁹, The Human Fertilisation and Embryology Act (2003)¹³⁰, ale je zde řada dalších právních předpisů, upravujících tuto problematiku.

Ve Spojeném království se náhradní mateřství praktikuje altruistickou formou, tzn. bez nároku na finanční odměnu. Jedinou kompenzací, kterou surogační matka smí obdržet, jsou náhrady vynaložených nákladů. Komerční mateřství je zde zakázáno a dohody o náhradním mateřství jsou naprosto nevymahatelné.¹³¹

Stejně jako v České republice, je matkou dítěte žena, která ho porodila a otcem je manžel nebo je za druhého rodiče považována partnerka matky. Ve Spojeném království je tedy možné mít dva rodiče stejného pohlaví. K tomuto kroku došlo v roce 2010 poté, co byl přijat

¹²⁶ Civil Code of Ukraine ze dne 16. ledna 2003. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://teplydim.com.ua/static/storage/filesfiles/Civil%20Code_Eng.pdf

¹²⁷ Family Code of Ukraine ze dne 10. ledna 2002. čl. 24. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.familylaw.com.ua/docs/FAMILY_CODE_OF_UKRAINE.doc

¹²⁸ The Surrogacy Arrangements Act. 1985. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49?fbclid=IwAR3T3KjDMt6eF4rns_oTAJ00--X6CaRXGLhbkkdzBWQXA3-KnO9SOyUS5oM

¹²⁹ The Adoption and Children Act. 2002. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/38/contents?fbclid=IwAR1UVaCjDBs90vYqipTvTGQF5HT87XdY4b4ze5njw2VLHOHcdT3o7pZ8Dbw>

¹³⁰ The Human Fertilisation and Embryology Act. 2003. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/section/33>

¹³¹ Menzel F., Těgl P. a kol. Občanský zákoník Velký komentář. Praha: Leges, 2016 s. 1097

HFEA. Stejně tak i objednatelský pár mohou tvořit dvě osoby stejného pohlaví. K převodu rodičovství z náhradní matky a jejího manžela nebo partnerky dochází pomocí parental order, neboli soudního příkazu o převedení rodičovství. Tento příkaz vydá soud, pokud dojde ke splnění následujících podmínek¹³²: obě osoby jsou starší 18 let, alespoň jeden žije na území Spojeného království, biologickým rodičem dítěte je alespoň jedna osoba z objednatelského páru, o převedení musejí požádat oba partneři z tohoto páru, žádost se k soudu podá nejméně šest týdnů a nejdéle do šesti měsíců od porodu dítěte a v době podání této žádost je již dítě v péči objednatelského páru. Dále musí surogační matka a případně druhý rodič dát s převodem svobodný souhlas a nesmí být náhradní matce poskytnuta finanční odměna (výjimku tvoří přiměřené výdaje). Pokud soud shledá všechny tyto podmínky za splněné, vydá dítěti nový rodný list se jmény rodičů z objednatelského páru.

Z podmínky dobrovolného souhlasu surogační matky s převodem rodičovství plyne, že smlouva o náhradním mateřství není nijak právně vymahatelná a nelze tedy matku nutit, aby dítě po porodu odevzdala, pokud změní své rozhodnutí. Toto platí ale stejně i naopak, kdy si objednatelský pár může rodičovství rozmyslet a dítě od matky po porodu nepřevzít do své péče.

Objednatelské páry si musejí náhradní matku vyhledat samy. Jakákoli inzerce se ve Velké Británii považuje za přestupek. Výjimku tvoří neziskové organizace, kterým je inzerce povolena za splnění jasně stanovených podmínek.¹³³

6.3.3. Francie

Na rozdíl od předchozích dvou případů, kdy náhradní mateřství je povoleno, legislativa ve Francii tento způsob přímo zakazuje. Vychází to z čl. 16-1 francouzského občanského zákoníku, který stanoví, že lidského tělo a jeho části nemohou být předmětem obchodu.¹³⁴ Další ustanovení, které tuto skutečnost potvrzuje je v čl. 16-7, který říká, že všechny dohody s třetí stranou, které se týkají těhotenství či plození, jsou neplatné.

Ve francouzském trestním zákoníku nalezneme ustanovení, které sankcionuje pokutou 15 000 EUR nebo jedním rokem odnětí svobody vzájemné působení mezi osobou, která chce

¹³² The Human Fertilisation and Embryology Act. 2003. Section 33, 35, 54 [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/section/33>

¹³³ The Surrogacy Arrangements Act 1985, Section 3. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49?fbclid=IwAR3T3KjDMt6eF4rns_oTAJ00--X6CaRXGLhbkkdzBWQXA3-KnO9SOyUS5oM

¹³⁴ Civil Code des Francai ze dne 21. března 1804. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/ve_rision/3/.../Code_22.pdf

osvojit nenarozené dítě a rodičem, který chce nenarozené dítě opustit, což je v podstatě surogační mateřství.¹³⁵

Přísný zákaz surogačního mateřství způsobuje, že páry vyhledávají tuto možnost v zahraničí. S tím ale souvisejí obtíže se schválením rodného listu dítěte úřady ve Francii. Některé spory o přidělení dětí do náhradní rodičovské péče došly tak daleko, že objednatelské páry podaly stížnost k ESLP. Ve sporu *Menesson vs Francie* rozdělil ESLP práva rodičů a práva narozených dětí.¹³⁶ Judikoval, že práva rodičů porušena nebyla, jelikož nikdo rodině nebránil se usadit ve Francii a vést rodinný život. Shledal ale porušení práv narozených dcer, jelikož z důvodu neuznání příbuzenského vztahu s jejich biologickým otcem, jsou v právní nejistotě. Dovodil, že by zde měl být sledován nejlepší zájem dětí. Neuznání příbuzenského vztahu s biologickým rodičem je dle ESLP ve zjevném rozporu s tímto zájmem a došlo tak k porušení čl. 8 Úmluvy. V souvislosti s tímto a dalšími rozhodnutím ESLP zavedl Cour de cassation, jako soud poslední instance, rozhodování v souladu s judikaturou ESLP.

Ve Francii tak oficiálně není možnost využít institut náhradního mateřství, a to nejen pro homosexuální páry.

6.3.4. Spojené státy Americké

Napříč státy USA existují různé právní úpravy.¹³⁷ Sedmnáct států má náhradní mateřství povoleno, ale existují rozdílná omezení v jednotlivých právních řádech. Nejbenevolentnější právní úpravu má Kalifornie, která umožňuje každému bez ohledu na pohlaví a orientaci, aby využil institutu náhradního mateřství. Zároveň v rodném listu narozeného dítěte jsou automaticky zapsáni rodiče z objednatelského páru, nikoli náhradní matka. Nemusí tedy následovat proces osvojení nebo jiné řízení. Dalšími státy, které surogační mateřství povolují, jsou například Texas, Washington, Severní Dakota nebo Florida atd.

Mezi státy, které náhradní mateřství neupravují a mají tak v podstatě stejný přístup jako Česká republika, patří například Maine, Vermont nebo Georgie.

¹³⁵ Code Pénal ze dne 22. července 1992. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>

¹³⁶ *Menesson* proti Francii, řízení č. 65192/11 (Evropský soud pro lidská práva) . [online]. [cit. 15. 4. 2020].

Dostupné z:

http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/4DA847261CA6598BC1257D880036218A?openDocument&Highlight=0,

¹³⁷ Článek: *Surrogates and Couples Face and Maze of Laws State by State*. [online]. [cit. 15. 4. 2020].

https://www.nytimes.com/2014/09/18/us/surrogates-and-couples-face-a-maze-of-laws-state-by-state.html?fbclid=IwAR0uJk6nMutUGMvjTTXyvhZ9tsG3R5S0ED_gU3z701skwLCoh0jHwELZXeE

Další varianta právní úpravy v USA je taková, že některé státy náhradní mateřství neumožňují a není možné ani vymáhat dohodu o náhradním mateřství. To jsou například Michigan, New York nebo Arizona.

Prvním a pravděpodobně nejznámějším případem ve Spojených státech je tzv. Baby M case.¹³⁸ Jednalo se o smlouvu mezi objednatelským párem a náhradní matkou. Strany této smlouvy se dohodly, že náhradní matka, která byla zároveň dárkyní vajíčka, odnese pro manželský pár dítě, jehož otcem byl muž z páru. Ihned po porodu měla pak náhradní matka převést rodičovská práva na ženu z objednatelského páru a odměnou za to dostane 10. 000 dolarů. Jenže náhradní matka se po porodu rozmyslela a rodičovských práv se nechtěla vzdát. Soud v New Jersey, který tento případ projednával, označil tuto smlouvu za neplatnou, neboť je v rozporu s veřejným zájmem. Dítě bylo svěřeno do péče objednatelskému páru a náhradní matce nebyla svěřena žádná rodičovská práva. Ta se proti tomuto rozsudku odvolala k Nejvyššímu soudu, který potvrdil svěřeni do péče objednatelskému páru, ale matce přiznal rodičovská a návštěvní práva. Komerční náhradní mateřství označil za nezákonné a potencionálně ponižující ženy. Zajímavostí je, že tento případ byl důvodem, proč stát New York označil institut surogačního mateřství za nezákonné.

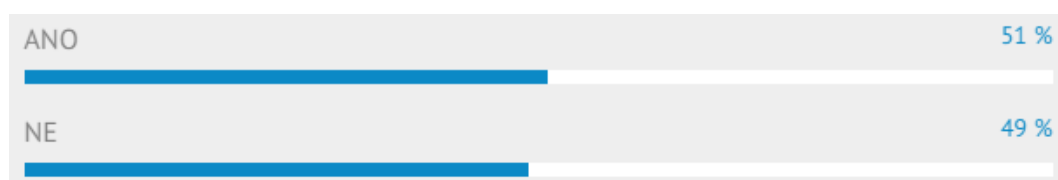
¹³⁸Článek: The First Contested Surrogacy Case: The Story of Baby M. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.familysourcesurrogacy.com/first-contested-surrogacy-case-story-baby-m/?fbclid=IwAR2xs2jZCPZf4IyaRjK6vR4T6-Fw53nKhfYF0IcyG1yROqI2prlqLO4GR04>

7. Průzkum názoru společnosti

V této kapitole chci prezentovat průzkum názoru společnosti. Zabývala jsem se vývojem názoru veřejnosti z průzkumů, které provedla výzkumná agentura MEDIAN a CVVM a také jsem zmínila anketu, kterou provedl Zlínský deník v roce 2013. Dále jsem pro zajímavost sama prostřednictvím internetového portálu survio.cz a elektronického dotazníku zjišťovala názor veřejnosti.

7.1. Anketa Zlínského deníku

Zlínský deník v roce 2013 udělal anketu, ve které zjišťoval, zda je veřejnost pro to, aby homosexuální páry měly možnost adoptovat děti. V tomto dotazníku převládala kladná odpověď, kdy 51% odpovídajících bylo pro a 49% bylo proti.¹³⁹



Obrázek 1 - Myslíte si, že by homosexuální páry měly mít možnost adoptovat děti? Autor: Redakce Zlínského deníku. Zdroj: Zlinskydenik.cz

7.2. Výzkum agentury MEDIAN

Pro další porovnání jsem použila výsledky výzkumu agentury MEDIAN z let 2016, 2018 a 2019.

V roce 2016 MEDIAN provedla výzkum témat pro debaty před volbami do PSP 2017, kde byla zahrnuta i otázka práv homosexuálních párů. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 1 011 respondentů ve věku 18 a více let. Z celkového počtu se vyjádřilo 48% dotázaných, že jsou určitě či spíše pro adopci dětí homosexuálními páry. Pro či spíše proti bylo také 48%. Zbývající 4% osob odpovědělo, že neví nebo na věc nemají názor.¹⁴⁰

¹³⁹ Zlínský deník. ANKETA: Myslíte si, že by homosexuální páry měly mít možnost adoptovat děti? [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/anketa-myslite-si-ze-by-homosexualni-pary-mely-mit-moznost-adoptovat-deti-201305.html

¹⁴⁰ Výzkum témat pro debaty před volbami do PSP 2017. První část. Srpen – Září 2017. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/6517051_Vyzkum_temat_pro_debaty_prvni_polovina_web.pdf



Obrázek 2- Práva homosexuálních párů. Autor MEDIAN pro ČRo červen 2016. Zdroj: median.eu

Následně v roce 2018 MEDIAN položila 1 216 respondentům dvě otázky. První otázkou bylo, zda by homosexuální páry měly mít možnost adoptovat dítě z ústavu a druhou otázkou bylo, zda by osoby s homosexuální orientací měly mít možnost adoptovat biologické dítě svého partnera, pokud děti má.¹⁴¹

Na první otázku odpovědělo určitě ano nebo spíše ano 61% dotázaných a 31% bylo určitě či spíše proti. Z celkového počtu 8% uvedlo, že neví.



Obrázek 3 - Gayové a lesby by měli mít možnost adoptovat děti (např. z ústavů). Autor: MEDIAN. Zdroj: jmefer.cz

Co se týká adopce potomka druhého partnera, tak bylo pro nebo spíše pro 71% a proti nebo spíše proti bylo pouhých 21% respondentů. Stejně jako u předchozí otázky 8% osob se vyjádřilo, že neví.



Obrázek 4 - Gayové a lesby by měli mít možnost adoptovat biologické dítě svého partnera (pokud má děti). Autor: MEDIAN. Zdroj: jmefer.cz

Další otázkou, kterou se MEDIAN zabýval, a i já bych ji zde ráda zmínila je, zda by homosexuální páry měly mít možnost uzavírat manželství. V roce 2018 odpovědělo 65% dotázaných, že určitě či spíše souhlasí. Naopak určitě či spíše nesouhlasilo 28%. Zbytek osob se vyjádřil, že netuší.



Obrázek 5 - Gayové a lesby by měli mít možnost uzavírat sňatky jako heterosexuálové. Autor: MEDIAN. Zdroj: jmefer.cz

¹⁴¹. Článek: Podpora manželství pro všechno roste. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent

V roce 2019 bylo osloveno 1 017 osob se stejnými otázkami jako v přechozím roce. Pro nebo spíše pro adopci dětí z ústavu homosexuály bylo v tomto roce 62% a proti nebo spíše proti bylo 35% dotázaných. Tentokrát uvedlo, že neví pouze 3% osob.



Obrázek 6 - Gayové a lesby by měli mít možnost adoptovat děti (např. z ústavů). Autor: MEDIAN. Zdroj: jmefer.cz

Na otázku adopce biologického dítěte druhého partnera odpovědělo 77% odpovídajících, že určitě souhlasí či spíše souhlasí a 21% odpovědělo, že určitě nesouhlasí či spíše nesouhlasí. Nevědělo 2% osob.



Obrázek 7- Gayové a lesby by měli mít možnost adoptovat biologické dítě svého partnera (pokud má děti). Autor: MEDIAN. Zdroj: jsmefer.cz

Co se týká otázky uzavírání sňatků gay nebo lesbickými páry, tak v roce 2019 souhlasilo nebo spíše souhlasilo 67% a nesouhlasilo nebo spíše nesouhlasilo 30% dotázaných. Pouze 3% osob uvedlo, že neví.



Obrázek 8 - Gayové a lesby by měli mít možnost uzavírat sňatky jako heterosexuálové. Autor: MEDIAN. Zdroj: jsmefer.cz

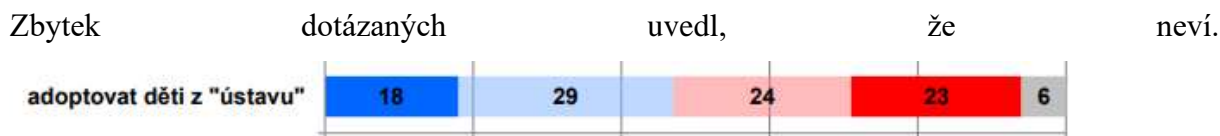
Celkově lze tedy konstatovat, že s postupem času je společnost více tolerantní a rok od roku se zvyšuje počet osob, které jsou pro zavedení manželství a adopce pro gay nebo lesbické páry.

7.3. Výzkum CVVM

Tato společnost provedla výzkum názoru společnosti v roce 2019. Bylo osloveno celkem 1026 respondentů starších 15 let. Stejně jako MEDIAN položila i tato společnost dvě otázky, které se týkaly jak adopce dětí z ústavů, tak adopce biologického dítěte druhého partnera.¹⁴²

Názory na otázku, zda homosexuálním párům umožnit adoptovat dítě z ústavu byly naprosto vyrovnané. Pro nebo spíše pro bylo 47%, a proti nebo spíše proti bylo také 47%.

¹⁴² Tisková zpráva. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - květen 2019. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf



Obrázek 9 - Homosexuální ženy a muži by měli mít právo... Autor: CVVM SOÚ AV ČR. Zdroj: Tisková zpráva. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - květen 2019

Co se týká adopce biologického dítěte druhého partnera odpovědělo 60% dotázaných určitě nebo spíše ano a pro určitě ne nebo spíše ne hlasovalo 31%. Zbýlých 9% odpovědělo, že neví.



Obrázek 10- Homosexuální ženy a muži by měli mít právo... Autor: CVVM SOÚ AV ČR. Zdroj: Tisková zpráva. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - květen 2019

I v tomto průzkumu byla položena otázka, zda je respondent pro či proti sňatku homosexuálních párů. Pro nebo spíše pro bylo 47% odpovídajících a proti nebo spíše proti bylo 48%. Zbývajících 5% odpovědělo, že neví. Toto je tedy jediný případ, kdy převažuje záporný názor.



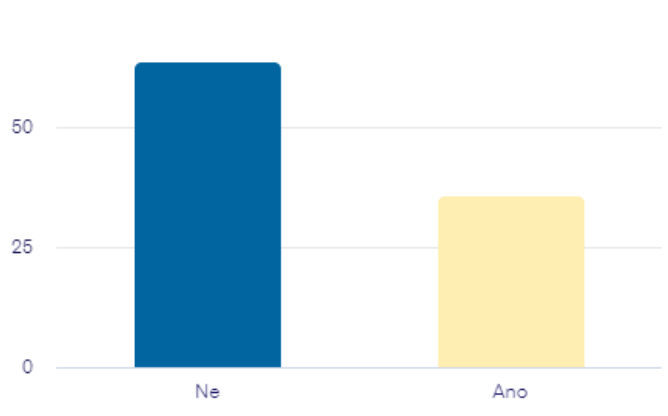
Obrázek 11- Homosexuální ženy a muži by měli mít právo... Autor: CVVM SOÚ AV ČR. Zdroj: Tisková zpráva. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - květen 2019

7.4. Vlastní průzkum názoru veřejnosti

Oslovila jsem 100 respondentů z různých sociálních skupin a položila jsem jim sedm otázek, které se vztahují k výchově dětí homosexuálními páry. Tři otázky jsem zvolila stejné jako byly v předchozích výzkumech a dále jsem ještě přidala čtyři otázky, které zajímaly mě osobně. Vycházela jsem z toho, že společnost zná rozdíl mezi adopcí a pěstounskou péčí, mezi instituty manželství a registrovaného partnerství a předpokládala jsem, že vědí, co znamená pojem náhradní mateřství.

Jako první mě zajímalo, zda veřejnost problematika výchovy dětí homosexuálními páry vůbec zajímá. Zde byla odpověď zcela jednoznačná. Z celkového počtu 100 dotázaných uvedlo 64% lidí, že se o tuto problematiku nezajímá a 36% lidí odpovědělo, že ano.

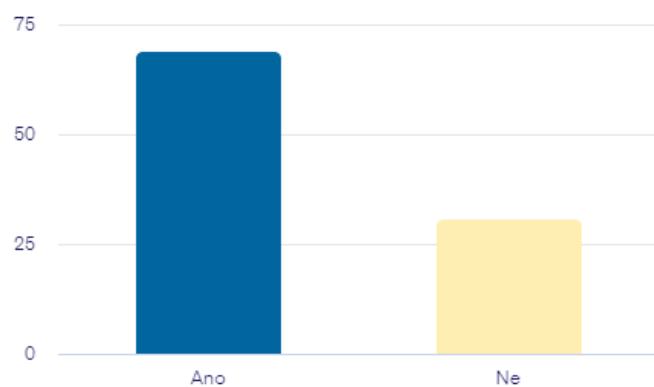
1. Zajímáte se o problematiku výchovy dětí homosexuálními páry?



Obrázek 12 - Zajímáte se o problematiku výchovy dětí homosexuálními páry? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Další otázka zněla „Jste pro adopci dětí homosexuálními páry?“. Zde byla drtivá většina pro tuto možnost. Konkrétně 69% hlasů bylo pro a pouze 31% proti.

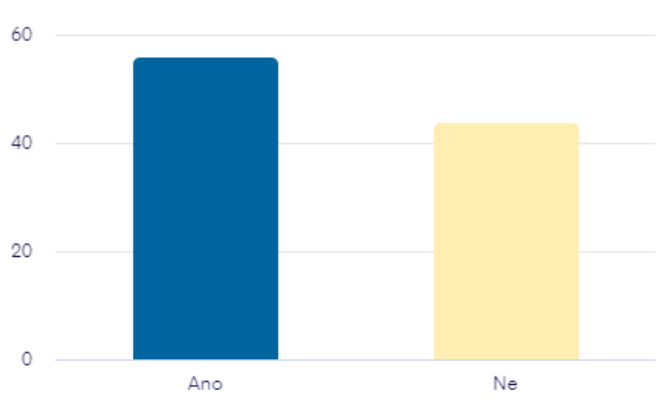
2. Jste pro adopci dětí homosexuálními páry?



Obrázek 13 - Jste pro adopci dětí homosexuálními páry? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Třetí otázkou v mém dotazíku bylo, zda je dotyčný pro možnost náhradního mateřství homosexuálními páry. Opět zde převažoval souhlasný názor 56% osob pro a 44% osob proti.

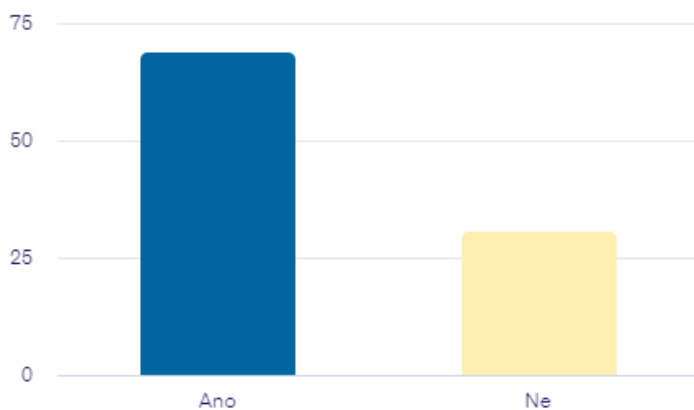
3. Jste pro možnost náhradního mateřství pro homosexuální páry?



Obrázek 14 - Jste pro možnost náhradního mateřství pro homosexuální páry? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Dále mě zajímalo, zda je veřejnost pro umožnění pěstounské péče homosexuálním párům. Ano odpovědělo 69% lidí a 31% lidí odpovědělo ne.

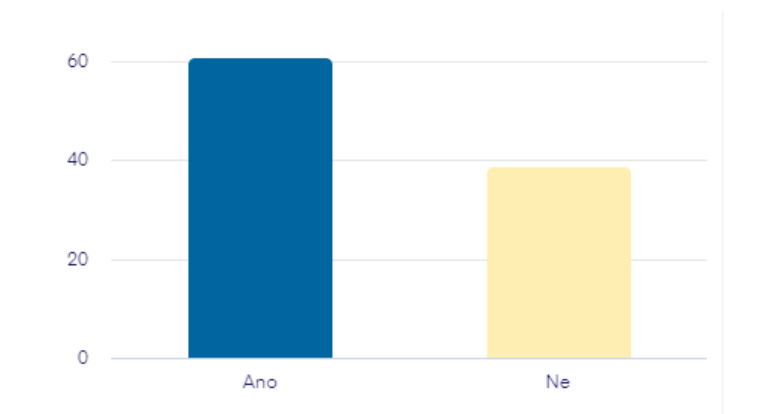
4. Jste pro umožnění pěstounské péče homosexuálním párům?



Obrázek 15 - Jste pro umožnění pěstounské péče homosexuálním párům? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Pátou otázkou bylo, zda by homosexuální páry měly mít možnost uzavírat manželství místo registrovaného partnerství. V tomto případě bylo 61% lidí pro a 39% lidí proti.

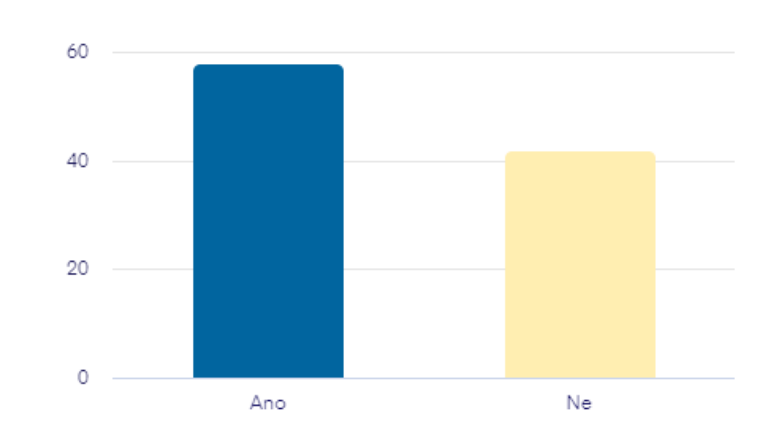
5. Měli by mít homosexuální páry možnost uzavřít manželství místo registrovaného partnerství?



Obrázek 16 - Měli by mít homosexuální páry možnost uzavřít manželství místo registrovaného partnerství? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Šestá otázka zněla, zda byla v České republice měla být možnost, mít v rodném listě zapsané dva otce nebo dvě matky. Opět zvítězila kladná odpověď, a to 58% hlasů pro a 42% hlasů proti.

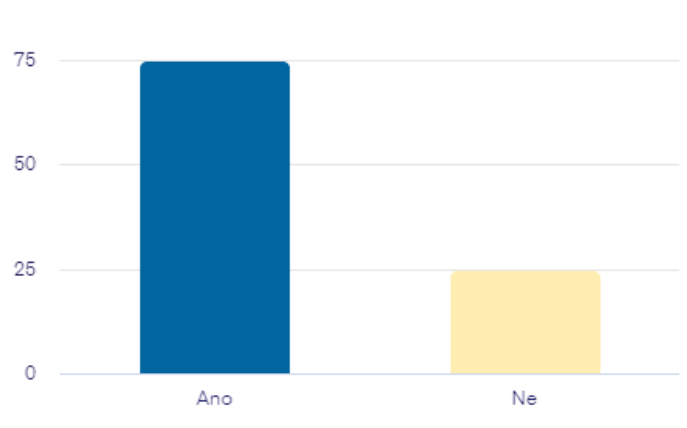
6. Měla by být v ČR možnost, mít v rodném listě zapsané dva otce/dvě matky?



Obrázek 17 - Měla by být v ČR možnost, mít v rodném listě zapsané dva otce/dvě matky? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

Na závěr jsem položila otázku, zda by homosexuální rodiče měli mít stejná práva k dítěti jako heterosexuální rodiče. Zde byla drtivá většina pro ano. Konkrétně bylo 75% osob pro ano a 25% osob pro ne.

7. Měli by mít oba homosexuální rodiče stejná práva k dítěti jako heterosexuální rodiče?



Obrázek 18 - Mali by mít oba homosexuální rodiče stejná práva k dítěti jako heterosexuální rodiče? Autor: Vlastní tvorba. Zdroj: Analýza výsledků dotazníku survio.cz

7.5. Zhodnocení výzkumu

Na těchto průzkumech je vidět vývoj názoru společnosti, který se stal během posledních několika let. V roce 2013 byl výsledek otázky týkající se adopce homosexuály sice kladný, ale přesto velmi vyrovnaný. To stejné prokázal výzkum, který se uskutečnila agentura MEDIAN o 3 roky později. I přes to, že se výsledky jednotlivých agentur mírně odlišují, je na datech z let 2018 a 2019 zřejmé, že se společnost začíná pomalu více přiklánět k rozšíření možností, která by gay a lesbické páry v této oblasti měly mít.

Příčinou tohoto posunu dle mého názoru může být zejména to, že společnost se stala mnohem více tolerantní a demokratičtější. Lidé se k homosexualitě otevřeně hlásí na rozdíl od minulosti, kdy osoby svoji orientaci tajili, protože homosexualita byla považována za nemorální a společensky nepřijatelnou a osoby za ni mohly být perzekuovány. Rozvoj demokracie způsobil, že lidé o tématu homosexuální orientace otevřeně mluví, toto téma je více medializováno a homosexuální páry podporují i firmy, organizace a veřejně známé osobnosti jako např. společnost amazon, organizace elsa, předseda hnutí STAN Vít Rakušan, tenistka Martina Navrátilová, Pavel Vítek a další.¹⁴³ Samozřejmě má toto téma i své odpůrce, například předseda KDU-ČSL Marian Jurečka nebo zástupce Aliance pro rodinu Jan Gregor.¹⁴⁴ Díky

¹⁴³ Jsme fěr. Manželství pro všechny. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/stoji_za_nami

¹⁴⁴ Pořad NAPŘÍMO. Proč mají mít heterosexuálové větší práva? [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/snatky-gayu-a-leseb-traskave-tema-proberou-na-tn-cz-priznivci-i-odpurci.html>

tomu společnost získala více informací o této oblasti a lidé to dle mého názoru přestávají vnímat jako něco nepřírozeného, jak tomu bylo v minulosti.

Dalším důvodem pro tento pozitivní vývoj může být také množství diskuzí, které se v posledních letech na téma registrovaného partnerství a s tím souvisejícími právy vedou nejen v médiích, ale také v politickém prostředí rozsáhlé diskuse.

Skoro 2 roky čeká ve sněmovně na projednání zákon, který by homosexuálním párům umožňoval uzavřít manželství.¹⁴⁵ Je zde tedy snaha o právní úpravu nejen manželství osob stejného pohlaví, ale s tím také souvisejících témat jako je právě společné osvojení dětí atd. Dle výsledku tohoto průzkumu lze mít za to, že je na místě se tímto návrhem zabývat a bude již záležet jen na diskuzi a hlasování politiků, zda to bude mít na homosexuální páry pozitivní či negativní dopad.

¹⁴⁵ Sněmovní tisk č. 201. Novela občanského zákoníku Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. op. cit. Čl. I odst. 6. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=201>

8. Závěr

Během života člověk projde řadou sociálních rolí. Figuruje v nespočtu mezilidských vztahů, které v průběhu života vznikají, zanikají a doba trvání těchto vztahů je různá. Základní sociální skupinou, do které člověk vstupuje ihned po narození, je jeho rodina. Rodina pro každého člověka může mít různý význam. Za základní model se dá označit rodina, která se skládá z rodičů a jejich biologických dětí. V dnešní době se ale čím dál častěji vyskytuje model, kdy v rodině figuruje pouze jeden rodič, ať už došlo k rozvodu rodičů, úmrtí jednoho rodiče nebo je důvodem jiná skutečnost. Dalším druhem rodiny je nepochybně rodina, kde alespoň jeden, případně oba rodiče, jsou tzv. sociální rodiče. Minimálně jeden z rodičů tedy nemá k dítěti biologickou vazbu, i přes to mu ale poskytuje výchovu, zázemí, lásku, psychickou pohodu a umožňuje mu jeho zdravý sociální vývoj, jako by byl jeho biologickým rodičem. Laicky lze říci, že se k dítěti chová, jako by bylo jeho vlastní.

O problematice registrovaného partnerství, potažmo manželství a o možnostech, které mají, pokud chtějí vychovávat děti, se v dnešní době velmi diskutuje. Pojem rodina dnes neznamená již jen tradiční svazek muže a ženy. Celkový vývoj společnosti a větší míra demokracie umožňuje, aby vznikaly i netradiční formy rodiny. Vznikají tzv. homoparentální rodiny, které tvoří partneři stejného pohlaví. Homosexuální páry chtějí vychovávat děti a mít stejná práva a možnosti, jaké mají heterosexuální páry. Rozdíly, které česká právní úprava obsahuje v těchto právech a povinnostech, označují homosexuálové za diskriminační a stále důrazněji se dovolávají rovného postavení v rodinné oblasti.

V úvodní části mé práce jsem popsala právní úpravu stěžejních institutů, které jsem ve své práci rozebírala. Zabývala jsem se nejen aktuální právní úpravou, ale také jejím historickým vývojem. Konkrétně jsem uvedla právní úpravu a její právní vývoj u registrovaného partnerství, osvojení, pěstounské péče a náhradního mateřství.

Následně jsem podrobně rozebrala institut registrovaného partnerství. Zmapovala jsem podmínky a způsob vzniku registrovaného partnerství, práva a povinnosti registrovaných partnerů v porovnání s právy a povinnostmi manželů. Také jsem se zabývala problematikou neexistence a neplatnosti registrovaného partnerství a způsobem zániku nebo zrušení tohoto svazku.

V následující kapitole jsem se zabývala homosexualitou. Rozebrala jsem pojem homoparentální rodiny a analyzovala vybraná práva sociálního rodiče k dítěti. Konkrétně jsem se zabývala právem na péči a výchovu dítěte, právem na osobní styk a zastoupení. V závěru

této kapitoly jsem definovala velmi podstatný pojem v této problematice a tím je nejlepší zájem dítěte.

Stěžejní částí mé práce je kapitola o konkrétních možnostech stejnopohlavních párů pro výchovu dětí v České republice. Zde jsem uvedla jednotlivé možnosti, které tyto páry mají. Konkrétně jsem se zabývala osvojením, pěstounskou péčí, náhradním mateřstvím a výchovou biologického dítěte jednoho z partnerů. U těchto institutů jsem popsala podmínky, které by potencionální zájemci museli splňovat, případně jakým procesem musejí homosexuální páry projít.

Pro zajímavost jsem do své práce zařadila také srovnání se zahraničními státy. Porovnávala jsem úpravu registrovaného partnerství a rozdíly v pojmání tohoto institutu. Rozdílné pohledy jsem pak pro větší přehled shrnula v tabulce, která znázorňuje, jaké státy umožňují stejnopohlavním párům uzavřít manželství nebo registrované partnerství a jaké státy umožňují těmto párům společnou adopci dětí. Dále jsem porovnávala právní úpravu osvojení v Dánsku, ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, ve Španělsku a Spojených státech Amerických. Dalším institutem, jehož právní úpravu jsem porovnávala, je náhradní mateřství. Zde jsem porovnávala legislativu ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, na Ukrajině, ve Francii a ve Spojených státech Amerických. Je velmi zajímavé, jaké rozdíly se v právní úpravě a celkově v přístupu k této problematice nalézají napříč celým světem.

Na závěr své práce jsem zařadila průzkum názoru společnosti v České republice. Zejména mě zajímal pohled společnosti na možnost stejnopohlavních párů uzavírat manželství. Dále jsem se zabírala otázkami, jako je možnost osvojení dítěte z ústavu, možnost osvojení dítěte partnera, možnost pěstounské péče nebo náhradního mateřství pro homosexuální páry. V neposlední řadě mě zajímalo, zda by měla být možnost, aby v rodném listu dítěte byli zapsáni dva otcové nebo dvě matky a zda by homosexuální rodiče měli mít k dítěti stejná práva, jaká mají heterosexuální rodiče. Pro účely výzkumu a porovnání výsledků jsem využila data, která sesbíraly dvě výzkumné agentury v předchozích letech. Také jsem se pokusila na malém vzorku osob z mého okolí zjistit jejich názor a pohled na tuto problematiku. Velice mě překvapilo, že převažoval pozitivní přístup k výchově dětí stejnopohlavními páry. Samozřejmě je nutné zohlednit, že se jednalo pouze o 100 dotázaných, ale i na výsledcích průzkumů výzkumných společností je vidět, že česká společnost je rok od roku více tolerantní vůči tomuto tématu a je existenci homoparentálních rodin více nakloněna.

Vzhledem k vývoji postoje současné společnosti, názoru odborníků i laické veřejnosti, a především k faktu, že homoparentální rodiny existují i přes to, že vyjma ZRegPar, v podstatě

neexistuje žádná právní úprava této problematiky, vyvstává zcela jistě potřeba celospolečenské rozpravy nad problematikou výchovy dětí homosexuály. Je potřeba těmto rodinám poskytnout právní ochranu a stanovit jejich práva a povinnosti ve vztahu k dětem, které již teď vychovávají.

Závěrem bych ráda zmínila myšlenku, která mně osobně přijde při rozhodování o tom, jaká práva a povinnost stejnopohlavním rodičům budou udělena, velmi zásadní. Tato myšlenka zdůrazňuje, že *„optimální vývoj dítěte není založen na sexuální orientaci rodičů, ale na stabilních prvcích pečujících dospělých lidí.“*¹⁴⁶

¹⁴⁶ BRODZINSKY M., D., PETRMAN, A. Adoption by lesbians and gay men : a new dimension in family diversity, Oxford : Oxford University Press, © 2012, op. cit. s. 29.

Příloha

Seznam použitých pramenů a literatury

Právní předpisy

Zákony

Česká republika

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Všeobecný občanský zákoník, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu, příjmení a o změně některých souvisejících, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]. zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020].
- Zákon č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, ze dne 10. 11. 1982, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]

- Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, ze dne 3. 4. 1998, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských, ze dne 30. 6. 1921, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálněprávní ochraně mládeže, ze dne 30. 10. 1952, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ze dne 26. 4. 1973, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách ze 6. 11. 2011. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění ze dne 7. 3. 1997. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ze dne 17. 3. 1966. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]
- Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotnických službách ze dne 6. 11. 2011. In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]

Spojené království Velké Británie a Severního Irska

- Civil Marriage Act. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-31.5/page-1.html>
- The Adoption and Children Act. 2002. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/38/contents?fbclid=IwAR1UVaCjDBs90vYqipTvTGQF5HT87XdY4b4ze5njw2VLHOHcdT3o7pZ8Dbw>
- The Surrogacy Arrangements Act. 1985. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/49?fbclid=IwAR3T3KjDMt6eF4rns_oTAJ00--X6CaRXGLhbkkdzBWQXA3-KnO9SOyUS5oM
- The Human Fertilisation and Embryology Act. 2003. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/22/section/33>

Polsko

- Ústava Polské republiky ze dne 2. května 1997. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

Maďarsko

- Maďarský statut ze dne 25. dubna 2011. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.keh.hu/magyarorszag_alaptorvenye/1515-Magyarorszag_Alaptorvenye&pnr=3

Slovensko

- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky ze dne 1. září 1992. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1992-460>

Ukrajina

- Civil Code of Ukraine ze dne 16. ledna 2003. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://teplydim.com.ua/static/storage/filesfiles/Civil%20Code_Eng.pdf
- Family Code of Ukraine ze dne 10. ledna 2002. čl. 24. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.familylaw.com.ua/docs/FAMILY_CODE_OF_UKRAINE.doc

Francie

- Civil Code des Francai ze dne 21. března 1804. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/.../Code_22.pdf
- Code Pénal ze dne 22. července 1992. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>

Babylonská říše

- The Code of Hammurabi, , [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/16> <https://avalon.law.yale.edu/ancient/hamframe.asp>

Mezinárodní smlouvy

- Úmluva o právech dítěte (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.), In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2020 [cit. 15. 4. 2020]

Ostatní

- Usnesení vlády ČR ze dne 10. 3. 1999 č. 189 + P k poslanceckému návrhu zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví a o změně a doplnění některých zákonů. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z:

https://albatros.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/77BEF914E761847DC12571B6006BD12D

- Sněmovní tisk č. 650: Návrh zákona o registrovaném partnerství. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=650>
- Sněmovní tisk č. 969: Návrh zákona o registrovaném partnerství. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=969>
- Sněmovní tisk č. 201: Novela občanského zákoníku Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 15. 4. 2020]. op. cit. Čl. I odst. 6. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=201>
- Sdělení č. 132/2000 Sb. m. s. Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o osvojení dětí, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.zakony.cz/mezinarodni/2000/101/mezinarodni-132-2000-MS-sdeleni-o-sjednani-evropska-umluvy-o-osvojeni-deti-MS2000132>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, č. 115/2006 Dz, In: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, 2012. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqga3f6mjrgvpwi6q&rowIndex=0>
- Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, schválený vládou ČR dne 13. 7. 2009, s. 5. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.mpsv.cz.
- Studie č. 5.294. Gründwaldová *Pejchalová V.* Homosexuálové a adopce v evropském kontextu. červen 2010. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: www.psp.cz

Monografie

- *Radvanová S., Zuklínová M.* Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. vydání. Praha. C. H. Beck 1999, ISBN 80-7179-182-2
- *Radvanová S. a kolektiv.* Rodina a dítě v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-578-7
- *Trávníček, J.* Domovské právo dle zákona č. 105/1863 ř. z. ze dne 3. prosince 1863, 2. vydání. Praha: Šimáček, 1901
- *Novotný P. a kolektiv.* Nový občanský zákoník – rodinné právo. 1. vydání. GRADA Publishing, a. s. 2014. ISBN 978-80-271-0431-4
- *Polišenská P., Feberová R., Stuchlík Z.,* Musíš znát ... Rodinné právo. Manželství. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, ISBN 978-80-7552-902-2
- *Hrušáková M., Králíčková Z., Westphalová I. a kolektiv.* Rodinné právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-7400-644-9
- *Brzek A., Pondělíčková-Mašlová J.* Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 8085526034

- *Stehlíková D., Procházka, I., Hromada J.* Homosexualita, společnost a AIDS v ČR. Praha: Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v ČR, 1995.
- *Brichcín S., Kalvach Z.* Soudní psychiatrie a sexuologie pro policisty. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2003. ISBN 80-7251-129-7
- *Menzel F., Tégl P. a kol.* Občanský zákoník Velký komentář. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-003-1
- *Tomeš I.* Úvod do teorie a metodologie sociální politiky. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-7367-680-3
- Kniha Genesis. kapitola 16, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/b/Gen/16>

Články

- *Macela M.*, *Krátkodobá pěstounská péče – Historie, praxe, perspektivy* ISBN 978-80-270-5530-2 [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/04/Prechodna_pestounska_pece_brozura_A5_web.pdf
- *Burešová, K.*. Stejnopohlavní pár v nejlepším zájmu dítěte. Právní rozhledy. 2016, roč. 24, č. 9. s. 311. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpxa4s7hfpxgxztgeyq&groupIndex=8&rowIndex=0&fbclid=IwAR0-II24EKtZbMUv-RJDZ2mzFQhR3LRTIuWaiAIWyxqIsbiMKLxnuzt8_Po
- *Pospíšil, V.* K osvojení dítěte registrovanými partnery. Časopis pro právní vědu a praxi, 2016, roč. 24, ISSN 1210-9126.
- *Bruncko S.* Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In: ŠMÍD, O., WESTPHALOVÁ, L. Dny práva 2012 – Days of Law 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6319-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/BrunckoStanislav.pdf

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016. [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 677/2013
- Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016. [online]. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1

- Nález Ústavního soudu ČR, sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017. [online]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=98210&pos=1&cnt=2&typ=result>
- Mennesson proti Francii, řízení č. 65192/11 (Evropský soud pro lidská práva). [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/4DA847261CA6598BC1257D880036218A?openDocument&Highlight=0,

Internetové zdroje

- Šlehofer M., Historie registrovaného partnerství v kostce. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nakluky.cz/magazin/item/4418-historie-registrovaneho-partnerstvi-v-kostce/>
- Vyskočil F., Právní analýza osvojení v ČR, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/pravni_analyza_osvojeni_v_cr.pdf
- Louise, první dítě ze zkumavky, slaví 35 let[online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/zdravi/ivf-umele-oplodneni-leslie-bownova-prvni-dite-ze-zkumavky.A130722_122640_zdravi_jup
- Spolupráce ministryní spravedlnosti a zdravotnictví v oblasti náhradního mateřství, [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/spoluprace-ministryni-spravedlnosti-a-zdravotnictvi-v-oblasti-nahradniho-materstvi/>
- NOHL, Radek. Revoluce se zasekla. Právo na náhradní matku se odkládá. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/revoluce-se-zasekla-pravo-na-nahradni-matku-se-odklada/r~i:article:705653/>
- Ostrov Lesbos se chce soudit s řeckými lesbičkami. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/clanek/ostrov-lesbos-se-chce-soudit-s-reckymi-lesbickami-40196675?fbclid=IwAR3GHwZTVvTEJJrti4UXF-9wm-xw4l2781f-VMeiAX-0wm4Vkp8VV_Fcs00
- VIDEO: Když mají gayové a lesby děti: 6 variant, jak vznikají duhové rodiny v Česku [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=cZfKRDyiTjM>
- Jsou prvním registrovaným párem s adoptovaným dítětem v Česku [online]. Dostupné z: https://www.hatefree.cz/blo/clanky/3074-petr-honza-vojta?fbclid=IwAR2NHsnjwItjNoEOzg_IeNN6eo6M4ChCKVmVJ9WroF5WEIdHgSdU33rc3c
- V Česku poprvé míří dítě do pěstounské péče homosexuálního páru [online]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-52064350-v-cesku-poprve-miri-dite-do-pestounske-pece-homosexualniho-paru>

- První český pár gayů uspěl u Nejvyššího soudu, oba je uznal za rodiče. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/homosexualni-par-nejvyssi-soud-dva-otcove.A180507_133859_domaci_nub
- Denmark approves same-sex marriage and church weddings. In: BBC News [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18363157>
- Pořad NAPŘÍMO. Proč mají mít heterosexuálové větší práva? [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/snatky-gayu-a-leseb-traskave-tema-proberou-na-tn-cz-priznivci-i-odpurci.html>
- Australané v referendu odhlasovali manželství homosexuálů. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/australane-v-referendu-odhlasovali-manzelstvi-homosexualu-zakon-chce-premier_1711150849_mos
- Homosexuálové mohou uzavírat sňatky všude v USA. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-64230800-homosexualove-mohou-uzavirat-snatky-vsude-v-usa-podle-obamy-je-to-vyznamny-krok>
- Neregistrované soužití v Portugalsku. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Neregistrovan%C3%A9_sou%C5%BEit%C3%AD_v_Portugalsku
- Jeppesen de Boer, Christina G., and Annette Kronborg. "National Report: Denmark." American University. Journal of Gender Social Policy and Law 19, (2012): <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1466&context=jgspl>
- Five facts about LGBT fostering an adoption. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.coramadoption.org.uk/who-can-adopt/five-facts-about-lgbt-fostering-and-adoption>
- Spain approves Gay Marriage, Adoption. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. <https://www.dw.com/en/spain-approves-gay-marriage-adoption/a-1560626>
- Same-sex marriage, adoption and divorce – Spain and Portugal . [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.belzuz.net/en/publications/in-english/item/10458-attorneys-law-same-sex-marriage-adoption-divorce-spain-portugal.html>
- Reilly, Mollie. Same-Sex Couples Can Now Adopt Children In All 50 States. In: HuffPost [online]. HuffPost News, publikováno 31. 3. 2016. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.huffpost.com/entry/mississippi-same-sex-adoption_n_56fdb1a3e4b083f5c607567f?pbx=25&te=Upworthy&guccounter=1
- LGBT Adoption Statistics. Lifelong Adoptions.[online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.lifelongadoptions.com/lgbt-adoption/lgbt-adoption-statistics?fbclid=IwAR2M7kUX2Pon72Fgby833BygEDUBaN6CWzHPYA00qXvQZ7WF4Z9xaUkf16I>

- Ukrajinské „továrny na děti“ lákají stále více cizinců. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://cz.sputniknews.com/svet/201812178719991-Ukrajina-cizinci-deti-tovarna-materstvi/>
- Surrogates and Couples Face and Maze of Laws State by State. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. https://www.nytimes.com/2014/09/18/us/surrogates-and-couples-face-a-maze-of-laws-state-by-state.html?fbclid=IwAR0uJk6nMutUGMvjTTXyvhZ9tsG3R5S0ED_gU3z701skwLCoh0jHwELZXeE
- The First Contest Surrogacy Case: The Story of Baby M. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.familysourcesurrogacy.com/first-contested-surrogacy-case-story-baby-m/?fbclid=IwAR2xs2jZCPZf4IyaRjK6vR4T6-Fw53nKhfYF0IcyG1yROqI2prlqLO4GR04>
- Zlínský deník. ANKETA: Myslíte si, že by homosexuální páry měly mít možnost adoptovat děti? [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://zlinsky.denik.cz/zpravy_region/anketa-myslite-si-ze-by-homosexualni-pary-mely-mit-moznost-adoptovat-deti-201305.html
- Výzkum témat pro debaty před volbami do PSP 2017. První část. Srpen – Září 2017. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2017/10/6517051_Vyzkum_temat_pro_debaty_prvni_polovina_web.pdf
- Podpora manželství pro všechno roste. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/podpora_manzelstvi_roste_67_procent
- Tisková zpráva. Postoje veřejnosti k právům homosexuálů - květen 2019. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4940/f9/ov190607.pdf
- Jsme fér. Manželství pro všechny. [online]. [cit. 15. 4. 2020]. Dostupné z: https://www.jsmefer.cz/stoji_za_nami